

20 <sup>de</sup> ALGEMENE VERGADERING

15<sup>e</sup> j.a.v.

NOTULEN VAN DE ALGEMENE VERGADERING VAN DE VOLKSPARTIJ  
VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE, GEHOUDEN OP 9 EN 10 MAART  
1962 IN "DE HARMONIE" TE LEEUWARDEN.

---

De Voorzitter, Prof. Mr. P. J. Oud, opent  
Vrijdagavond 9 Maart 1962, om 8.05 uur de vergadering  
met een openingsrede, welke als bijlage I bij de  
notulen is gevoegd.

Nadat de Voorzitter zijn rede heeft be-  
eindigd, bedankt de vergadering hem hiervoor met een  
hartelijk applaus.

De Voorzitter stelt voorts voor het volgen-  
de telegram aan H.M. de Koningin te zenden:

"De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie  
"in jaarlijkse algemene vergadering bijeen  
"op 9 en 10 Maart 1962 te Leeuwarden be-  
"tuigt haar aanhankelijkheid en trouw aan  
"Uwe Majesteit en Haar Huis.

Oud - voorzitter  
Dettmeijer - alg. secretaris".

De vergadering kan zich hiermede geheel  
verenigen.

Hierna gaat de Voorzitter over tot begroe-  
ting van de gasten in deze vergadering.

In de eerste plaats heet hij welkom de  
Minister van Binnenlandse Zaken, Mr. E. H. Toxopeus.  
De Voorzitter is verheugd, dat de Minister in deze  
vergadering aanwezig is en zijn vele werkzaamheden  
hiervoor heeft willen en kunnen verlaten. De overige  
liberale bewindslieden, de ministers Drs. H. A. Korthals  
en Ir. S. H. Visser, en de staatssecretarissen Dr. H. R.  
van Houten en Drs. E. G. Stijkel, zijn helaas door ampte-  
lijke bezigheden verhinderd de vergadering bij te  
wonen. Te meer verheugt het spreker Minister Toxopeus  
hier vanavond te mogen begroeten.

Een hartelijk woord van welkom richt de  
Voorzitter vervolgens tot de Belgische gasten, de heren  
Penders en Singelijn, vertegenwoordigende de Partij  
voor Vrijheid en Vooruitgang en het Liberaal Vlaams  
Verbond. Het is de Voorzitter een grote voldoening  
dit wederom te mogen doen. De vergadering is er aan-  
gewend, dat onze Belgische geestverwanten op dergelijke  
hoogtijden in ons midden zijn.

Tenslotte heet de Voorzitter welkom een  
afvaardiging van de J.O.V.D., bestaande uit de heren  
M. de Bruijne, voorzitter, J. W. Verbeek, vice-voorzitter  
en R. Hofman, secretaris.

De heer Singelijn, sprekende zowel namens  
de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang als namens het  
Liberaal Vlaams Verbond, is het een zeer grote eer en  
genoegen in deze vergadering te mogen vertoeven. Hij  
brengt de groeten over van de Belgische zusterpartij-  
en. Hij verzoekt de voorzitter van de Partij voor  
Vrijheid en Vooruitgang, de heer Van Audenhove, en de  
voorzitter van het Liberaal Vlaams Verbond te willen  
verontschuldigen, dat zij door drukke en rumoerige  
parlementsbezigheden niet de gelegenheid hebben kun-  
nen vinden hier vanavond aanwezig te zijn.

De heer Singelijn geeft voorts een toe-  
lichting op de naamsverandering van de vroegere Bel-  
gische Liberale Partij. Gelijk de Voorzitter, de  
heer Oud, in zijn openingsrede stelde, dat een partij

zich kan verjongen en vernieuwen, heeft men dit in België daadwerkelijk uitgevoerd. Men heeft echter niet alleen een nieuwe naam gekozen, maar ook een volledig nieuw programma opgesteld, dat men nu bezig is in België ten uitvoer te brengen en te propageren, vooral nu de liberalen daar nog in de oppositie zijn. Men heeft al kunnen constateren, dat de gevoerde actie vruchten afwerpt. Met een enkel voorbeeld toont spreker aan, dat bij een tussentijdse verkiezing voor de Provinciale Raad in het zuidwesten van België, waar men vroeger geen voet aan de grond kon krijgen, na harde strijd een winst van 76% kon worden behaald. Een bewijs dus van de groeikracht van het liberalisme. De heer Singelijn is ervan overtuigd, na de woorden van de Voorzitter te hebben beluisterd, dat ook onder de Nederlandse liberalen eenzelfde geest tot vernieuwing en propaganda leeft. Hij wenst de Nederlandse vrienden een goed succes toe bij de komende verkiezingen.

De Voorzitter dankt de heer Singelijn voor zijn vriendelijke woorden. Hij kan hem de verzekering geven, dat dezelfde belangstelling, waarmee onze Belgische geestverwanten de lotgevallen van de Nederlandse liberalen volgen, ook van Nederlandse zijde bestaat voor de gang van zaken bij de Belgische zusterpartijen. Het heeft spreker verheugd te vernemen, dat de Belgische Partij voor Vrijheid en Vooruitgang ook een partij voor vooruitgang is in die zin, dat zij grote aantallen kiezers weet te trekken. Hij wenst de vernieuwde partij dan ook goed succes toe.

Namens de J.O.V.D. wenst haar voorzitter, de heer M. de Bruijne, enkele woorden te spreken.

Spreker wijst erop, dat toen het vorig jaar de V.V.D. haar jaarvergadering in Rotterdam hield, de J.O.V.D. in deze zelfde zaal in Leeuwarden een congres belegde; dit jaar zijn de rollen omgekeerd en vergadert de V.V.D. in Leeuwarden en de J.O.V.D. te Rotterdam. Hieruit zou men de conclusie kunnen trekken, dat V.V.D. en J.O.V.D. elkaar zoveel mogelijk trachten te ontlopen. Men kan echter beter zeggen, dat zij de congressteden met elkaar uitwisselen, want V.V.D. en J.O.V.D. ontlopen elkaar niet waar het betreft het uitdragen van de liberale gedachte en het beginsel der vrijheid, waarvoor het een voorrecht is zich te mogen inzetten. Het Hoofdbestuur van de J.O.V.D. is het Hoofdbestuur van de V.V.D. erkentelijk voor de uitnodiging in deze vergadering aanwezig te mogen zijn en heeft daar dan ook gaarne gevolg aan gegeven. De jaarvergaderingen van de V.V.D. zijn voor de J.O.V.D. steeds een bron van inspiratie tot nog grotere activiteiten.

Namens het Hoofdbestuur van de J.O.V.D. uit de heer De Bruijne de beste wensen voor het welslagen van dit congres. Voor de V.V.D. liggen drukke dagen in het verschiet, waarin veel van de werkkraft en toewijding der partijgenoten zal worden gevraagd. Spreker hoopt, dat de woorden van de Voorzitter der V.V.D., tevens ere-Voorzitter der J.O.V.D., een stimulans zullen zijn om zich met nog meer ijver en toewijding aan de goede zaak te wijden, opdat dit zijn weerklank zal vinden in een verkiezingsuitslag, die alle verwachtingen zal overtreffen. Hierbij zal de V.V.D. verzekerd kunnen zijn van de steun van de steeds groeiende groep van de liberale jongeren.

De Voorzitter dankt de heer De Bruijne zeer voor zijn vriendelijke woorden. Hoewel J.O.V.D. en V.V.D. zelfstandige organisaties zijn, verheugt het hem, dat de wederzijdse betrekkingen zo goed zijn. Beide organisaties

stoelen op hetzelfde beginsel. Spreker heeft dit ervaren, toen hij het vorige jaar als gast op het J.O.V.D.-congres heeft mogen spreken over "Ons liberalisme". Hierbij is hem toen wel zeer overtuigend gebleken, dat ten aanzien van de grondslag van J.O.V.D. en V.V.D. geen verschil van opvatting bestaat. De Voorzitter acht dit een zeer gelukkig verschijnsel. Wie de toekomst wil hebben, moet de jongeren aanvoelen. Op het laatste congres van de J.O.V.D. is dan ook wel overtuigend tot uitdrukking gekomen, dat wij ons voor de toekomst van het liberalisme geen enkele zorg behoeven te maken over het enthousiasme van de jongeren.

Vervolgens verzoekt de Voorzitter de niet-partijleden en de vertegenwoordigers van de niet-liberale pers de vergadering te verlaten. Hij wil dit verzoek niet doen zonder de heren van de pers te bedanken en er zijn vreugde over uit te spreken, dat zij bij het openbare gedeelte der vergadering van hun belangstelling blijf hebben willen geven. Spreker hoopt hen de volgende morgen bij het openbare gedeelte wederom te mogen begroeten.

Aan de orde is dan punt 3 van de Agenda : Verslag van de Commissie voor de Notulen van de Jaarlijkse Algemene Vergadering van 17 en 18 Maart 1961 te Rotterdam.

De heer Dr. M. C. Geerling (Rotterdam) deelt namens de Notulencommissie mede, dat de commissie de notulen heeft bestudeerd, waarbij zij tot de conclusie is gekomen, dat een tweetal ondergeschikte wijzigingen diende te worden aangebracht. Deze zijn inmiddels in de notulen opgenomen, zodat de commissie de notulen gaarne voor accoord verklaart.

De Voorzitter dankt de commissie voor de verrichte werkzaamheden en stelt de vergadering voor de notulen goed te keuren. De vergadering kan zich hiermede verenigen.

Vervolgens komt punt 4 van de Agenda aan de orde : Benoeming van de Notulencommissie voor de vergadering van 9 en 10 Maart 1962.

De Voorzitter stelt voor in deze commissie te benoemen:

|                             |   |               |
|-----------------------------|---|---------------|
| mevrouw T. Wierda-Haanstra  | - | Heerenveen    |
| Mr. A. A. Th. Boender       | - | 's-Gravenhage |
| mevrouw M. de Kat-Labberton | - | Maastricht    |

met welk voorstel de vergadering gaarne accoord gaat.

Punt 5 van de Agenda vermeldt: Jaarverslag van de Secretaris (bijlage II).

De Voorzitter deelt mede, dat het Jaarverslag in het vervolg vroeger zal worden rondgezonden, dan thans het geval is geweest. De vergadering heeft geen opmerkingen.

De Voorzitter dankt de algemeen secretaris niet alleen voor het door hem uitgebrachte verslag, maar ook voor de wijze, waarop hij in het afgelopen jaar zijn taak heeft vervuld.

De Voorzitter stelt voor in de behandeling der agenda een kleine wijziging aan te brengen in die zin, dat eerst de punten 7 en 8 in behandeling komen en eerst dan punt 6 gekoppeld aan punt 9.

De vergadering stemt hier gaarne mee in.

Punt 7 van de Agenda vermeldt: Verslag van de Commissie van Voorlichting over de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1961.

./. Namens de Commissie leest Ir. J. F. Fock te Zeist het verslag voor, dat als bijlage III bij de notulen is gevoegd.

De vergadering heeft geen opmerkingen. De Voorzitter dankt de heer Fock voor het uitbrengen van het verslag en de commissie voor de verrichte werkzaamheden. Hij stelt voor décharge te verlenen aan de penningmeester der Partij, tevens penningmeester van de Stichting "Vrijheid en Democratie", voor het door hem gevoerde beleid. Aldus wordt besloten.

Dan komt punt 8 van de Agenda: Benoeming van een commissie van drie leden ter voorlichting van de Algemene Vergadering bij de behandeling van de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1962.

Voorgesteld wordt in deze commissie te benoemen als leden de heren :

|                  |               |
|------------------|---------------|
| C.M. Hage        | - Delft       |
| Dr. C.F. Karsten | - Rotterdam   |
| J.J. de Morchy   | - Hengelo (O) |

en als plaatsvervangende leden de heren :

|                             |             |
|-----------------------------|-------------|
| B. Doedes Breuning ten Cate | - Almelo    |
| Ir. K. van der Pols         | - Rotterdam |
| J.L. Smid                   | - Groningen |

met welk voorstel de vergadering gaarne instemt.

Vervolgens wordt in behandeling genomen punt 6 van de Agenda: Rekening en Verantwoording en Jaarverslag van de Penningmeester.

./. De penningmeester, de heer S.J. van den Bergh (Wassenaar) leest dit verslag voor, dat als bijlage IV bij de notulen is gevoegd.

De Voorzitter dankt de penningmeester voor het uitgebrachte verslag. Hij meent, dat het penningmeesterschap van de V.V.D. geen eenvoudige taak is. Daarom wil hij beginnen een woord van hartelijke dank te richten tot de heer Van den Bergh voor de voortreffelijke wijze, waarop hij in het afgelopen jaar deze taak heeft verricht.

De Voorzitter wijst er de vergadering op, dat de penningmeester aan het slot van zijn verslag het voorstel van het Hoofdbestuur heeft toegelicht om tot verhoging der contributie over te gaan. Dit voorstel wordt tevens ondersteund door de Kascommissie, die volledig begrip heeft voor de moeilijkheden, waarvoor de penningmeester staat.

De Voorzitter dringt er bij de vergadering op aan haar goedkeuring aan het voorstel van het Hoofdbestuur te hechten.

De Voorzitter stelt dan aan de orde punt 9 van de Agenda: Voorstel van het Hoofdbestuur om de eerste zin van artikel 31, lid 1, van het Huishoudelijk Reglement der Partij aldus te lezen: "De minimum-contributie bedraagt f.20,-- per jaar".

Hij geeft vervolgens de verschillende sprekers de gelegenheid hun mening ten opzichte van het voorstel kenbaar te maken.

De heer A.P.M.Appel ('s-Gravenhage) heeft met veel belangstelling het verslag van de penningmeester gevolgd. Gebleken is, dat een contributie-verhoging zeer wenselijk zou zijn, omdat met een tekort wordt gewerkt. Spreker vraagt zich echter af, of de Partij met een contributieverhoging wel vooruit zou gaan, waarbij hij dan doelt op de groei van de Partij. Zal een dergelijke verhoging niet juist deze groei tegenhouden? Bij de Partij van de Arbeid bedraagt de contributie 40 cent per week en deze wordt ook wekelijks voldaan. Bij de V.V.D. is men op jaarlijkse contributiebetaling ingesteld.

Het is de bedoeling om ook de arbeiders naar onze Partij te trekken. Spreker meent echter, dat wanneer een arbeider, na een van de radio-uitzendingen van de V.V.D. te hebben bekuisterd, bij het partijsecretariaat om inlichtingen vraagt en daar verneemt, dat het lidmaatschap f.20,-- per jaar bedraagt, zich zeker niet als lid zal aanmelden.

Een tweede en zeer belangrijke groep, voor wie de contributieverhoging naar sprekers mening bezwaren zal meebrengen, is die van de 23-tot 30-jarigen. Onder hen bevinden zich veel studerende en pas afgestudeerden, die nog geen hoge salarissen verdienen of vaak nog in militaire dienst zijn. Juist deze groep moet worden aangemoedigd om lid te worden, vooral nu op het ogenblik onder de jongeren de liberale gedachte begint "post te vatten" en te groeien. Een contributieverhoging betekent voor deze groep een enorm bezwaar. De heer Appel zou daarom willen voorstellen aan de eerste zin van artikel 31, lid 1 van het Huishoudelijk Reglement toe te voegen, dat voor jeugdleden van 23 tot 30 jaar slechts de helft van de jaarlijkse contributie en van de abonnementsprijs op "Vrijheid en Democratie" verschuldigd zal zijn. Hetgeen voor deze leden dus zal neerkomen op een contributie van f.10,-- per jaar.

De heer J. Gosschalk (Voorburg) deelt mede, dat in de ledenvergadering der afdeling Voorburg vooral bezwaren werden geuit tegen het min of meer afgedwongen abonnement op "Vrijheid en Democratie". Vele leden der Partij betalen thans hun minimum contributie van f.10,-- en hebben daarnaast vrijwillig een jaarabonnement op "Vrijheid en Democratie". Zij contribueren dus nu al minimaal f.20,-- per jaar.

Er is echter ook een groep leden in de Partij, die geen abonnement op "Vrijheid en Democratie" heeft genomen. Sommigen uit deze groep hebben dit uit financiële overwegingen nagelaten, anderen omdat zij geen prijs stellen op "Vrijheid en Democratie" en menen door de liberale dagbladen reeds voldoende te worden voorgelicht. Zij contribueren dus thans nog minimaal f.10,-- per jaar. Deze groep leden voelt niets voor een contributieverhoging, die op hen in vergelijking met anderen extra zwaar zou drukken, te meer omdat zij de toezending van "Vrijheid en Democratie" niet als een compensatie voor deze verhoging zullen kunnen aanvoelen.

Deze contributieverhoging beoogt - zo gaat de heer Gosschalk verder -, van de zijde van de penningmeester gezien, een verhoging over de gehele linie van de middelen van de Partij. Voor een zeer groot gedeelte van de leden echter zal zij, zoals door spreker reeds werd uiteengezet, in het geheel niet als een verhoging worden aanvoeld. Deze leden zullen de twee bedragen, die zij thans nog op twee nummers gireren, bij elkaar moeten tellen en op één nummer moeten overmaken. Zij echter, die geen abonné op "Vrijheid en Democratie" zijn en die zich op de grens van het minimum contributiebedrag moeten bewegen, zullen deze verhoging realiter als een verdubbeling van hun bijdrage voelen. Spreker meent, dat wanneer geldelijke offers gevraagd moeten worden, en met offers meent hij dan individueel

voelbare uitgaven, zulks zeker niet relatief het sterkst mag treffen de minst-draagkrachtigen onder de leden. Vrijstelling van betaling geeft niet altijd voldoening. Mede daarom heeft spreker van de afdeling Voorburg opdracht gekregen in deze vergadering tegen de constructie van de contributieverhoging bezwaren naar voren te brengen.

De afdeling Voorburg - zo vervolgt de heer Gosschalk - heeft namelijk geen bezwaar tegen een contributieverhoging. Zij zou echter het Hoofdbestuur gaarne in ernstige overweging willen geven deze op andere wijze te realiseren dan thans is voorgesteld. En zeker daarin niet te betrekken een min of meer gedwongen abonnement op "Vrijheid en Democratie". Zij meent, dat de leden vrijheid moet worden gelaten zich het weekblad te verschaffen als zij dit verkiezen. Een weekblad, dat niet gewenst is, wordt niet gelezen en verliest zijn effect. Spreker noemt als niet te verwaarlozen factor het feit, dat een partijlid, dat naast zijn abonnement op "Vrijheid en Democratie" een jaarlijkse contributie van ver boven het minimum betaalt, na de eventuele invoering der contributieverhoging zijn partijcontributie, die boven f.20,-- ligt, gewoon blijft doorbetalen; de f.10,-- die hij daarnaast nog jaarlijks als abonnementsprijs voor "Vrijheid en Democratie" betaalde, zou dan echter verloren gaan.

De heer Gosschalk vraagt of het niet mogelijk zou zijn een contributie-indeling voor b.v. drie inkomensgroepen te ontwerpen, waarnaar de leden zich zullen kunnen richten en waarin de minimum-contributie niet te hoog zal worden gesteld. Vele afdelingen zullen dan in de toekomst aan de uitzonderingsbepaling van artikel 31 van het Huishoudelijk Reglement geen uitvoering behoeven te geven.

Gaarne spreekt de heer Gosschalk namens de afdeling Voorburg de verwachting uit, dat het Hoofdbestuur oog voor haar bezwaar zal hebben en dat de ledenvergadering zich in principe met haar suggestie zal kunnen verenigen.

Uitwerking aan de hand van de totale som van de inkomstenvergroting, die de penningmeester zich had gedacht, zal dan later tot stand kunnen komen.

De heer Ir.P. Maas Geesteranus (Bilthoven) deelt mede, dat wanneer het Hoofdbestuur der Partij het op voorstel van de penningmeester nodig oordeelt de contributie te verhogen, de afdeling De Bilt-Bilthoven zich hiertegen niet zal verzetten. Spreker wil echter wel graag opmerken, dat, indien van deze verhoogde contributie ad f. 20,-- op de gebruikelijke wijze afdracht aan het Hoofdbestuur plaats vindt, dit een bedrag van f.10,-- betekent. Dit is minder dan de door de penningmeester geformuleerde afdracht, inhoudende f.6,-- voor het abonnement op "Vrijheid en Democratie" en f.7,-- voor afdracht contributie. De heer Maas Geesteranus meent, dat voor het door de afdelingen en aan de Centrales af te dragen aandeel der nieuwe contributie een andere formule zou moeten worden toegepast dan door de penningmeester voorgesteld.

De heer B.J. Nugteren (Ridderkerk) heeft de vergadering twee mededelingen te doen. De eerste is een somber bericht. In de afdeling Ridderkerk was geen meerderheid te vinden om het voorstel van het Hoofdbestuur tot contributieverhoging te steunen. De afdeling heeft vele leden, die thans minder dan f.10,-- contributie betalen.

De tweede mededeling is van opwekkender aard. Spreker kan de penningmeester de toezegging doen, dat

ter versterking van de kasmiddelen van het Verkiezingsfonds dezer dagen een bedrag van f.1.000,-- (duizend gulden) zal worden overgemaakt.

Het betoog van de penningmeester heeft de heer C.J. van de Watering (Ede) overtuigd van de noodzaak van de verhoging der contributie. Maar van de noodzaak om ook de centrales en afdelingen in de verhoogde opbrengst te laten meedelen heeft de penningmeester hem niet kunnen overtuigen. Als penningmeester van de afdeling Ede kan spreker de vergadering de verzekering geven, dat zowel de afdeling Ede als de Centrale Gelderland gezonde financiën hebben en geen behoefte voelen aan een verhoging, die ten koste van grote weerstand in de afdelingen moet worden doorgevoerd. Vooral in de kleine afdelingen is deze sprong te rigoureu.

De heer Van de Watering zou daarom het Hoofdbestuur willen voorstellen de contributie met f.5,-- te verhogen en deze verhoging geheel aan het Hoofdbestuur ten goede te doen komen. Met een dergelijke verhoging zou het inkomen van het Hoofdbestuur met f.100.000,-- stijgen en zou de penningmeester meer armslag verkrijgen.

De heer M. de Jong Lzn. (Baarn) was aanvankelijk tegen het voorstel van het Hoofdbestuur tot contributieverhoging gekant. Maar na het overtuigend betoog van de penningmeester is spreker van mening, dat deze contributieverhoging er moet komen. Een huisgenoot van de heer de Jong is lid van een andere politieke partij en heeft ook al eens als zijn mening kenbaar gemaakt, dat de liberalen te weinig aan hun partij betalen. Wat de betaling der verhoogde contributie betreft zou spreker willen voorstellen voor hen, die het voldoen ineens van een bedrag van f.20,-- per jaar te bezwaarlijk vinden, de mogelijkheid tot kwartaalbetaling open te stellen. De kwaliteit van "Vrijheid en Democratie" moet naar de mening van de heer de Jong veel verbeteren. Het bevat te weinig propaganda-materiaal, en dit is juist zo noodzakelijk. Ook voor de afdelingen moet er een meer stimulerende werking uitgaan.

De heer Mr. M. Rutgers (Leeuwarden) is er wel van overtuigd, dat een contributieverhoging noodzakelijk is en dat ook het Hoofdbestuur een bredere basis dringend nodig heeft. Hij meent echter ernstig, dat de plannen van de penningmeester tot koppeling van de verhoogde contributie aan een abonnement op "Vrijheid en Democratie" in de praktijk niet tot de gewenste resultaten zullen leiden. Spreker zou derhalve willen voorstellen de contributie tot f.15,-- te verhogen, met dien verstande, dat de meerdere ontvangst geheel aan het Hoofdbestuur zal worden afgedragen.

De heer Ir. J.N. Kooy (Apeldoorn) deelt mede, dat de afdeling Apeldoorn zich zorgen maakt over het door de penningmeester toegelichte voorstel tot contributieverhoging.

Deze afdeling is door het voeren van een actieve propagandapolitiek in staat geweest haar ledental op te voeren tot over de vijfhonderd, hetgeen gezien de grootte van Apeldoorn aanzienlijk boven het landelijk gemiddelde ligt. Hierdoor zijn ook vele leden aangetrokken, die niet het welstandsniveau van het gemiddelde V.V.D.-lid bezitten, dat in de provincie toch al lager ligt dan in het westen van het land. Daaronder bevinden zich in het bijzonder vele kleine middenstanders en gepensioneerden. Spreker is er dan ook van overtuigd, dat bij een contributieverhoging tot f.20,-- een aanzienlijk percentage van dit ledental niet zal kunnen of willen betalen,

terwijl die leden er evenmin iets voor zullen voelen om als "minder-draagkrachtigen" een lagere contributie te betalen. De heer Kooy is van mening, dat ditzelfde ook voor vele andere afdelingen buiten de Randstad Holland zal gelden.

Aan de andere kant is het spreker wel duidelijk, dat er iets moet gebeuren om de financiën van het Hoofdbestuur op peil te brengen en te houden. Hij zou daarom willen voorstellen de contributie tot f.12,-- of f.12,50 per jaar te verhogen, doch de afdracht van de afdelingen aan het Hoofdbestuur, en van het Hoofdbestuur aan de Centrales ongewijzigd te laten, zodat de extra-ontvangst van f.2,-- of f.2,50 geheel aan het Hoofdbestuur ten goede komt. De extra baten voor het Hoofdbestuur zijn bij dit voorstel niet geringer dan bij het door de penningmeester toegelichte voorstel het geval zou zijn.

Voorts zou de heer Kooy willen voorstellen "Vrijheid en Democratie" niet aan ieder lid te zenden, hetgeen natuurlijk niet wil zeggen, dat er niet naar gestreefd dient te worden de inhoud ervan te verlevendigen. Over enige jaren zou dan z.i. opnieuw overwogen kunnen worden het weekblad voor de extra som van b.v. f.6,-- aan alle leden ter beschikking te stellen. Diegenen, die thans reeds een abonnement op "Vrijheid en Democratie" hebben zouden het abonnement voor f.7,50 of f.8,-- moeten krijgen.

De heer A.H. de Vries (Baarderadeel) vindt het geen prettige taak om de Voorzitter van het Hoofdbestuur te moeten mededelen, dat er naar de mening van het bestuur van de afdeling Baarderadeel toch wel een groot bezwaar bestaat tegen de verhoging der contributie van f.10,-- op f.20,-.

Spreker heeft uit het betoog van de penningmeester vernomen, dat deze verhoging beslist noodzakelijk is om tot een aanzienlijke stijging van de geldmiddelen der Partij te komen. Hoewel de heer de Vries er begrip voor heeft, dat het Hoofdbestuur bij een toeneming van de uitgaven over meer gelden moet kunnen beschikken, meent hij toch, dat er voor bepaalde kleine afdelingen en met name voor bepaalde kleine plattelandsafdelingen grote bezwaren in een contributieverhoging zijn gelegen. Deze zou z.i. zelfs averechts kunnen werken. In plattelandsgemeenten hebben de afdelingen maar een zeer smalle basis, zoals ook in Baarderadeel het geval is. Bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen echter werd daar 26 1/2% van de stemmen op de V.V.D. uitgebracht. De leden in plaatsen als deze sluiten zich uitsluitend aan uit gevoelsoverwegingen.

Spreker is het er mee eens, dat men het partijorgaan moet lezen om zich te oriënteren, anders weet men niet, wat er in de Partij omgaat. Hij begrijpt, dat er een weg moet worden gevonden tot een betere financiële basis, maar voor de afdeling Baarderadeel acht hij een verhoging der contributie, gekoppeld aan toezending van het partijblad aan alle leden, niet aanvaardbaar. De heer de Vries zou het Hoofdbestuur willen vragen of niet de mogelijkheid bestaat aan het voorstel tot contributieverhoging de bepaling toe te voegen, dat onder bepaalde omstandigheden aan hiervoor in aanmerking komende afdelingen ontheffing der contributieverhoging kan worden verleend.

De heer F. Faber (Assen) meent, dat ieder lid der Partij wel overtuigd zal zijn van de noodzaak tot contributieverhoging. Spreker wil aan deze verhoging



ook wel meewerken, maar het koppelen ervan aan een verplicht abonnement voor alle leden op "Vrijheid en Democratie" acht hij vooral voor de provincie onaanvaardbaar. De secretaris van de Kamercentrale Assen heeft hierover ook reeds namens verschillende afdelingen met de penningmeester gecorrespondeerd.

De heer Faber zou het Hoofdbestuur willen aanraden het thans voorliggende voorstel terug te nemen en in een andere vorm te gieten. Mocht dit onmogelijk zijn, dan ziet spreker zich genoodzaakt tot het indienen van een motie van de volgende inhoud:

De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, in algemene vergadering bijeen, overwegende, dat contributieverhoging noodzakelijk is, wenst deze contributieverhoging niet te zien gekoppeld aan een abonnement op "Vrijheid en Democratie", gaat over tot de orde van de dag.

De heer J.J. Korff (Laren) uit bewondering voor de penningmeester, die maar steeds moet zorgen de financiën der Partij kloppend te krijgen.

Spreker deelt mede, dat men het er in de afdeling Laren/Blaricum wel over eens was, dat er een contributieverhoging moest komen. Het enige bezwaar dat de afdeling had was, dat men vreesde, dat de contributie voor gezinsleden te hoog zou worden. Uit de uiteenzetting van de penningmeester is spreker duidelijk geworden, dat deze vrees ongegrond is, zodat hij het voorstel van het Hoofdbestuur heel acceptabel acht.

De heer Korff zou ten aanzien van het weekblad de vergadering graag zijn persoonlijke mening willen laten horen. De voorgaande sprekers hebben allen met enige minachting over "Vrijheid en Democratie" gesproken. Spreker betreurt dit bijzonder. Hij zou de vergadering dan ook ten sterkste willen ontraden de motie van de Centrale Assen te aanvaarden. Een partijorgaan is geen weekblad, dat de populariteit van een Libelle geniet; toch is het voor de leden zeer noodzakelijk om de hoofdartikelen te lezen en te bestuderen. De heer Korff hoopt dan ook, dat het Hoofdbestuur geen aanleiding zal vinden het thans voorliggende voorstel tot contributieverhoging terug te nemen.

Drs. J.C. Niemendal (Groningen) meent, na de opmerkingen der voorgaande sprekers en de door de heer Faber aangekondigde motie te hebben beluisterd, dat de tegen het voorstel van het Hoofdbestuur ingebrachte bezwaren gering zijn ten opzichte van de eraan verbonden voordelen. Deze voordelen mogen niet over het hoofd worden gezien en de leden dienen hierop gewezen te worden.

Misschien zou de inhoud van "Vrijheid en Democratie" iets gewijzigd kunnen worden, b.v. door het plaatsen van meer actuele artikelen en van kanttekeningen van de redactie om de actuele politiek nader te belichten. Desondanks meent de heer Niemendal, dat vooral in de plattelandsgemeenten velen de contributieverhoging als een groot bezwaar zullen aanvoelen. Het zou dan ook gewenst zijn, als voor de minder-draagkrachtigen een dispensatiemogelijkheid op redelijke basis zou blijven bestaan, zodat zij, die reeds dispensatie genieten hiervan ook in de toekomst verzekerd zullen blijven. Spreker meent, dat, indien hiervoor redelijke normen worden aangelegd, de afdelingsbesturen hiervan zeker geen misbruik zullen maken. Gaarne zal de heer Niemendal

ten aanzien van dit punt enige garantie van de penningmeester ontvangen.

De heer F.Krikke (Ooststellingwerf) wijst erop, dat zij, die lid zijn van de Partij van de Arbeid en daarnaast van een vakvereniging, hieraan een contributie van f.60,-- per jaar betalen. Spreker heeft de indruk, dat de leden der V.V.D. over het algemeen tot die groepen der bevolking behoren, voor wie een jaarlijkse contributie van minimaal f.20,-- geen bezwaar oplevert. De studerende en pas afgestudeerden, voor wie dit bedrag een bezwaar zou zijn, kunnen z.i. beter voorshands lid van de J.O.V.D. en later van de V.V.D. worden. De heer Krikke is er voor om het weekblad aan alle leden der partij toe te zenden. Hij meent dat men er bepaald niet buiten kan, om goed op de hoogte te blijven van wat er in partij en politiek omgaat. Het spreekwoord zegt: "komt men over de hond, dan komt men over de staart" en dit geldt ook voor deze contributieverhoging.

De heer Mr. J.J. Schuttevaer (Utrecht) wil nog een argument ten gunste van de door de penningmeester voorgestelde contributieverhoging naar voren brengen. Op 1 Juli a.s. zal namelijk de inkomstenbelasting met 10% verlaagd worden. Als ooit een tijdstip geschikt zou zijn voor het doorvoeren van een contributieverhoging, dan is dit nu toch wel het geval.

De penningmeester, de heer S.J. van den Bergh, dankt de verschillende sprekers voor hun argumentatie en zal hierop naar volgorde antwoorden.

Dat de heer Appel als Hagenaar een contributie van f.20,-- per jaar te hoog vindt, heeft de penningmeester zeer verwonderd, want in de grote gemeenten betaalt men nu reeds meer dan f.10,-- per jaar contributie. Voor Den Haag geldt thans reeds een contributie van f.15,50 per jaar, waarvoor dan ook het weekblad al wordt ontvangen. De Amsterdamse leden betalen zelfs f.25,-- per jaar. Deze Haagse reactie acht spreker dan ook werkelijk onbegrijpelijk.

Wat betreft het aantrekkelijk maken van onze Partij voor de arbeiders verwijst de heer Van den Bergh naar hetgeen de heer Krikke heeft opgemerkt over de bedragen, die de leden van de Partij van de Arbeid, tevens lid van een vakvereniging, hiervoor verschuldigd zijn. Een arbeider geeft belangrijk hogere bedragen voor deze lidmaatschappen uit dan de jaarlijkse contributie der V.V.D. bedraagt, zodat deze geenszins overdreven lijkt. Een wekelijkse contributieinning zou inderdaad aantrekkelijk zijn, in de praktijk is dit echter onmogelijk. Wel zal het mogelijk zijn in bepaalde afdelingen de contributie per kwartaal te voldoen.

Ten aanzien van de bezwaren, die een contributieverhoging voor de leeftijdsgroep onder de dertig jaar zou hebben merkt de heer Van den Bergh op, dat deze verhoging, uitgedrukt in pakjes sigaretten, neerkomt op gemiddeld 10 pakjes per jaar. Zou het voor deze categorie niet mogelijk zijn op deze post iets te bezuinigen en zou het, ook uit gezondheidsoverwegingen, zo erg zijn om wat minder te roken?

De heer Gosschalk heeft betoogd - zo vervolgt de penningmeester - dat vele leden de koppeling van contributie aan weekblad niet wensen, omdat zij geen behoefte aan het blad hebben en voldoende worden voorgelicht door de liberale pers. Spreker leest zelf ook

de liberale bladen, doch gevoelt daarnaast wel degelijk dikwijls behoefte aan voorlichting uit het partij-orgaan.

Met het door de heer Gosschalk ontworpen systeem van contributieheffing naar inkomensgroepen kan de heer Van den Bergh zich in het geheel niet verenigen. Hij acht een dergelijk systeem volkomen onjuist en zal zich hiertegen dan ook ten sterkste verzetten.

Wanneer het weekblad iedere week aan de leden wordt toegezonden, kunnen zij zich regelmatig op de hoogte stellen, zowel van wat er in de Partij en in de beide Kamers gebeurt, als van de liberale opvatting over de problemen van de dag. Op die manier wordt men er ook geregeld aan herinnerd, dat men lid is van de Partij. Op alle mögelijke manieren wordt getracht het ledental te vergroten. Wanneer na aanneming van het voorstel tot contributieverhoging "Vrijheid en Democratie" aan alle leden wordt gezonden, is een aanzienlijk grotere oplage van het blad verkregen. Hierdoor komt er een betere financiële basis, en zal daardoor het mogelijk zijn het blad aantrekkelijker te maken. Er zullen altijd nog wel wensen blijven. Het blad is echter al veel verbeterd en hiermee zal worden voortgegaan.

De heer Van den Bergh heeft met genoegen gehoord, dat de afdeling De Bilt-Bilthoven zich niet tegen een contributieverhoging zal verzetten. De contributie van f.20,-- is samengesteld uit f.14,-- voor lidmaatschap en f.6,-- voor abonnement op het weekblad. De afdracht aan het Hoofdbestuur zal dus in de toekomst bestaan uit de helft van hetgeen voor het lidmaatschap werd betaald, de helft dus van f.14,-- of wel f.7,--, vermeerderd met f.6,--, die voor het abonnement op het weekblad wordt ontvangen.

Het spijt de penningmeester, dat de afdeling Ridderkerk tegen het voorstel is, omdat er reeds zovele leden zijn, die minder dan de gebruikelijke contributie betalen. Er zijn in de Partij ook leden, die méér dan de verschuldigde contributie voldoen. Van deze extra-gelden ontvangt de penningmeester niets, zij komen de afdeling ten goede.

Voor de toezegging tot storting van f.1000,-- in het Verkiezingsfonds is spreker zeer dankbaar. Het doet hem vertrouwen, dat de financiële toestand der afdeling toch niet zo slecht is als de heer Nugteren heeft voorgespiegeld.

Met het voorstel van de heren Van de Watering (Ede) en Mr. Rutgers (Leeuwarden) om de contributie van f.10,-- tot f.15,-- te verhogen, en het bedrag van f.5,-- geheel aan het Hoofdbestuur ten goede te laten komen, kan de penningmeester zich niet verenigen. Als de Centrales geld over hebben, dan kunnen zij de kleinere afdelingen, die in financiële moeilijkheden zijn, steunen, ofwel een vrijwillige bijdrage aan het Hoofdbestuur doen.

Aan de heer De Jong kan spreker toezeggen, dat, als er meer gelden beschikbaar komen, ook aan de propagandistische zijde van het weekblad meer aandacht zal worden besteed.

Tot de heer Kooy, die bang is, dat het opgevoerde ledental der afdeling Apeldoorn ten gevolge van de contributieverhoging zal teruglopen, wil de heer Van den Bergh opmerken, dat de afdelingsbesturen het recht blijven behouden om in bepaalde gevallen dispensatie te verlenen of met een verminderde contributie genoegen te nemen. Vooral in de kleine afdelingen, waar men elkaar goed kent, moet dit toch te regelen zijn en kan op deze wijze aan de bezwaren tegemoetgekomen worden.

De afdeling Baarderadeel - zo vervolgt spreker -, vertegenwoordigd door de heer de Vries, behoort tot die kleinere afdelingen, die van de Centrales steun moeten ontvangen, als zij in financiële moeilijkheden geraken. De Centrales zullen in de toekomst grotere contributie-afdrachten ontvangen. Hieruit moeten zij de kleinere afdelingen steunen. Op deze wijze zal het ook voor de afdeling Baarderadeel mogelijk zijn de moeilijkheden te overwinnen.

De penningmeester kan de heer Korff geruststellen, dat het nooit in de bedoeling heeft gelegen de contributie van de gezinsleden te verhogen. Zij zullen ook het weekblad niet ontvangen. Spreker hoopt zeer, dat ook in de toekomst dit lidmaatschap onveranderd kan blijven.

Aan de heer Niemendal, die enige garantie ten aanzien van dispensatiemogelijkheden voor de minder-draagkrachtigen heeft gevraagd, kan de heer Van den Bergh mededelen, dat dispensatie zeker moet blijven bestaan voor b.v. gepensioneerden, bewoners van bejaardentehuizen, die zeer vaak tot de liberalen behoren, e.d. Zij moeten zeker in de gelegenheid gesteld worden om lid van de partij te blijven.

Spreker dankt de heren Krikke en Schuttevaer voor hun pleidooi ten gunste van de voorgestelde contributieverhoging.

Tenslotte zou de penningmeester de heer Faber het indienen van een motie, zoals aan de vergadering kenbaar gemaakt, ten sterkste willen ontraden. Op spreker rust als penningmeester der Partij nu eenmaal de onaangename taak om deze contributieverhoging te verdedigen. Hij heeft het zijn plicht geacht met het thans in discussie zijnde voorstel te komen. Het Hoofdbestuur deelde deze mening en heeft zich achter dit voorstel geschaard, omdat ook het Hoofdbestuur overtuigd is van de noodzaak om de financiën der Partij gezond te houden. Gezien het grote belang dat ermede gemoeid is, hoopt de penningmeester, dat de vergadering het voorstel van het Hoofdbestuur zal aannemen.

De Voorzitter dankt de penningmeester voor zijn toelichtend betoog en voor de beantwoording der verschillende sprekers.

Hij stelt de vergadering voor geen replieken te houden, doch te trachten tot een beslissing te komen. Er is door de verschillende sprekers geen enkel geformuleerd voorstel ingediend, dat zo in het huishoudelijk reglement zou kunnen worden opgenomen. Daardoor is het niet mogelijk de verschillende suggesties in stemming te brengen. Wel kan de motie van de Centrale Assen in stemming gebracht worden. Ingeval de vergadering deze motie aanneemt betekent dit, dat zij het Hoofdbestuur opdraagt het voorstel terug te nemen en een andere reglementswijziging voor te bereiden. Maar dan wordt deze wijziging opgeschort tot de volgende Algemene Vergadering en zal de contributieverhoging niet per 1 januari 1963 kunnen worden doorgevoerd. De Voorzitter heeft begrip voor de naar voren gebrachte bezwaren, doch zou het op prijs stellen, als de vergadering daarover heen zou kunnen stappen. In de praktijk zal zeker blijken, dat de genoemde moeilijkheden overwonnen kunnen worden. Wij zijn - aldus de Voorzitter - een sterk groeiende partij, maar dit brengt noodzakelijkerwijs vele uitgaven met zich, hetgeen wel tot een contributieverhoging moet leiden.

Spreker acht het voorts van zeer veel belang,

dat alle leden der partij het weekblad regelmatig zullen ontvangen. Ten aanzien van de inhoud zullen er altijd wel aanmerkingen en wensen blijven, maar als er meer gelden ter beschikking komen, zal ook het blad aantrekkelijker kunnen worden gemaakt. De Voorzitter heeft veel waardering voor wat de redactie met beperkte middelen thans reeds heeft kunnen verbeteren.

De Voorzitter dringt er daarom nogmaals bij de vergadering op aan het voorstel van het Hoofdbestuur ongewijzigd te aanvaarden. Hij zou de Centrale Assen willen verzoeken haar motie terug te nemen.

De heer Faber deelt mede, dat het geenszins de bedoeling van de Centrale Assen was om het Hoofdbestuur in moeilijkheden te brengen. Spreker heeft tot uitdrukking willen brengen, dat de centrale het koppelen van de contributieverhoging aan een verplicht abonnement op "Vrijheid en Democratie" geen gelukkige figuur vond. Tegen een contributieverhoging op zichzelf heeft zij echter geen enkel bezwaar; indien deze b.v. f.14,-- of f.15,-- zou gaan bedragen, waarvan dan de helft aan het Hoofdbestuur zou ten goede komen, zouden hierdoor meer middelen ter beschikking komen. Spreker begrijpt, dat hiermede de moeilijkheden van het weekblad niet zijn opgelost. Ook het blad is noodlijdend en moet zijn oplage zien op te voeren.

Gezien hetgeen door de Voorzitter en de Penningmeester is te berde gebracht meent de Centrale Assen echter thans beter te doen haar motie terug te nemen.

Het voorstel tot contributieverhoging wordt vervolgens door stemming bij handopsteken door de vergadering aangenomen.

De Voorzitter stelt dan aan de orde punt 10 van de Agenda, luidende:  
Voorstel van het Hoofdbestuur om de volgende wijzigingen te brengen in de Statuten, het Huishoudelijk Reglement en de Reglementen op de candidaatstelling voor Leden van de Staten-Generaal:

#### STATUTEN

Aan artikel 18 der Statuten wordt toegevoegd een nieuw lid, luidende:

6. Een lid van het Hoofdbestuur, gekozen ter vervulling van een tussentijds opengevallen plaats, treedt af op het tijdstip, waarop het lid, in wiens plaats tussentijds moest worden voorzien, had moeten aftreden en is tweemaal terstond herkiesbaar.

De vergadering kan zich met de voorgestelde wijziging verenigen.

#### HUISHOUDELIJK REGLEMENT

Aan artikel 21 wordt een nieuw lid toegevoegd, luidende:  
4. Voorzover de voorzitters van de uit de leden der Partij gevormde fracties in elk der Kamers van de Staten-Generaal of zij, die hen vervangen, geen lid van het Hoofdbestuur of van het Dagelijks Bestuur zijn, hebben zij in elk dezer besturen zitting met adviserende stem.

De vergadering kan zich met de voorgestelde aanvulling verenigen.

#### REGLEMENT OP DE CANDIDAATSTELLING VOOR LEDEN VAN DE EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL

Artikel 2 wordt gelezen:

Het Dagelijks Bestuur roept vervolgens een gecombineerde vergadering der vier groepen bijeen, welke, gehoord de voorzitters van de uit de leden der Partij gevormde fracties in elk der Kamers van de Staten-Generaal of het lid ener fractie, dat de voorzitter vervangt, advies uitbrengt over de definitieve samenstelling van de kandidatenlijsten voor de verkiezing van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Ook met deze wijziging kan de vergadering geheel instemmen.

REGLEMENT OP DE CANDIDAATSTELLING VOOR LEDEN VAN DE TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

Het derde lid van artikel 11 wordt gelezen:

3. Van de bepalingen van dit artikel zijn uitgezonderd:

- 1e. de Voorzitter van de Partij;
- 2e. de Voorzitters van de uit de leden der Partij gevormde fracties in elk der Kamers van de Staten-Generaal of zij, die hen vervangen;
- 3e. zij, die schriftelijk verklaard hebben alleen bereid te zijn een plaats op de kandidatenlijst te aanvaarden, welke naar de mening van het Hoofdbestuur praktisch geen kans biedt op verkiezing, hetzij rechtstreeks, hetzij als plaatsvervanger;
- 4e. zij, die door de Verkiezingsraad zijn uitgenodigd om in de in artikel 8 genoemde tweede vergadering van de Verkiezingsraad aanwezig te zijn tot het geven van inlichtingen, alleen gedurende de tijd, daartoe vereist;
- 5e. zij, die naar aanleiding van een door hen daartoe gedaan verzoek door de in artikel 9 bedoelde algemene vergadering in de gelegenheid worden gesteld inlichtingen te verstrekken, doch alleen gedurende de tijd, daartoe vereist.

Ook deze wijziging ontmoet in de vergadering geen bezwaren.

De Voorzitter licht nader toe, dat het hier een aantal eenvoudige wijzigingen betreft, welke alle een uitvloeisel zijn van de door hem in de Algemene Vergadering van het vorige jaar afgelegde verklaring, welke er op was gebaseerd, dat in de toekomst het voorzitterschap der Partij en dat van de Tweede Kamerfractie niet meer door een en dezelfde persoon zou worden vervuld.

Vervolgens komt in behandeling punt 11 van de Agenda: Bespreking van het beleid van het Hoofdbestuur.

De heer Dr. J. N. van den Ende, voorzitter van de afdeling 's-Gravenhage, deelt mede, dat het personeelsbeleid van de Minister van Defensie in de laatst gehouden vergadering der afdeling punt van bespreking heeft uitgemaakt. Met betrekking tot dit beleid werd door de afdeling een motie aangenomen, welke de heer Van den Ende gaarne ter kennis van het Hoofdbestuur wil brengen. Het was de uitdrukkelijke bedoeling van de afdeling Den Haag dat dit in het huishoudelijk gedeelte der vergadering zou geschieden.

Spreker leest vervolgens de motie voor, luidende:

De afdeling 's-Gravenhage van de V.V.D., in vergadering

bijeen op 28 Februari 1962 in Pulchri Studio te Den Haag, Constaterende een groeiend onbehagen onder de leden en de sympathiserenden van de Partij ter zake van het beleid van de Minister van Defensie, Overwegende dat zulks het prestige van de Partij nadelig beïnvloedt, en Overwegende voorts, dat zulks bij de a.s. verkiezingen de kiezers bij het uitbrengen van hun stem zal beïnvloeden ten nadele van de Partij, Besluit dat het gewenst is, dat het Hoofdbestuur van de V.V.D. ten deze duidelijk stelling neemt en zulks kenbaar maakt op de a.s. Algemene Vergadering, en draagt het afdelingsbestuur op deze uitspraak aan het Hoofdbestuur over te brengen, indien deze motie niet reeds door het Hoofdbestuur ter tafel is gebracht.

Een verhelderende verklaring van de zijde van het Hoofdbestuur zal spreker zeer op prijs stellen.

De heer H.J.L.Vonhoff, namens de afdeling Amsterdam het woord voerende, betuigt gaarne adhaesie met de door de afdeling Den Haag ingediende motie. Eenzelfde ongerustheid, die uit de motie spreekt, wordt ook in de afdeling Amsterdam gevoeld. De afdeling Amsterdam heeft spreker opgedragen deze gevoelens in de vergadering uit te spreken. De heer Vonhoff meent, dat het beleid van de Minister van Defensie mank gaat aan soepelheid, zoals blijkt in de zaak-Van der Putten, terwijl ook het beleid ten aanzien van b.v. de chartervluchten reden tot onbehagen geeft. Een duidelijke uitspraak van het Hoofdbestuur zal door spreker zeer op prijs worden gesteld.

De heer Dr.M.C.Geerling, sprekende namens de afdeling Rotterdam, wil evenals de afdelingen Den Haag en Amsterdam, het beleid van Minister Visser ter sprake brengen. De afdeling Rotterdam is hier echter tot een geheel andere conclusie gekomen. De heer Geerling meent, dat onderscheid moet worden gemaakt tussen de feitelijke zaken en de psychologische aanpak. Voor deze aanpak kan ook spreker niet altijd waardering opbrengen. Wat de feiten zelf, dus de zaak-Van der Putten, betreft zou de heer Geerling het volgende willen opmerken. Minister Visser heeft deze zaak aangepakt. Zijn voorgangers hebben zich er altijd van gedistancieerd. Minister Visser heeft nu de vuile was moeten doen en ook durven doen. Men hoort nu gerinkel, maar het is niet bekend, of er ook iets gebroken is. Het lijkt verstandig af te wachten, wat het onderzoek der Tweede Kamer zal opleveren. Hierbij zal aan de Kamer moeten worden overgelaten uit te maken wat in deze zaak waarheid is en wat hier is opgeschroefd. Paniekstemming ten aanzien van deze kwestie heerst echter in Rotterdam bepaald niet - zo zegt de heer Geerling.

De heer Ir.P.Maas Geesteranus (Bilthoven) heeft in de Algemene Vergadering van het vorige jaar tot het Hoofdbestuur het verzoek gericht om een commissie voor de problemen van de industrie in te stellen. Hierbij had spreker meer speciaal de problemen van de kleine industrie op het oog. Er is namelijk een zeer groot aantal kleine bedrijven, die in totaal meer werknemers in dienst hebben dan de grote bedrijven tezamen, wier belangen geheel afwijken van die van de grote bedrijven. Zo zijn er op het ogenblik in de Kleine Metaalnijverheid de vele moeilijkheden rond de c.a.o. Teneinde een goed inzicht te verkrijgen in deze problemen, zou een daartoe ingestelde commissie deze materie in studie moeten nemen. Het Hoofdbestuur heeft het vorig jaar toegezegd deze

suggestie in overweging te zullen nemen. Gaarne vraagt spreker hiervoor nogmaals de aandacht van het Hoofdbestuur.

Drs. J.C. Niemendal (Groningen) vraagt opheldering in de kwestie- Van der Putten. Met hetgeen de beide eerste sprekers naar voren hebben gebracht kan hij geheel instemmen, doch hij is het niet eens met het advies van de heer Ceerling, om eerst het onderzoek door de Tweede Kamer af te wachten. Ook is hij het niet eens met de bewering van de heer Geerling, dat er geen onrust zou bestaan over de gang van zaken. De heer Niemendal meent integendeel, dat er wel degelijk een zekere ongerustheid bestaat. Niet wat betreft de persoon van de Minister van Defensie, maar wat betreft de wijze van behandeling van deze kwestie. Spreker heeft veel vertrouwen in de gedragslijn van het Hoofdbestuur, doch meent, dat enige opheldering zeer gewenst is om de ongerustheid naar buiten weg te nemen.

De heer J.A. de Groot (Sybrandaburen) heeft als Friese agrariër het onlangs gehouden Landbouwcongres der Partij bijgewoond. De provincie Friesland had naar dit congres geen grote, maar wel een veelzijdig samengestelde delegatie afgevaardigd. Vele agrariërs uit Friesland, Zeeland en andere streken van het land, die aan het congres hebben deelgenomen, heeft deze bijeenkomst niet de voldoening gegeven, die zij ervan hadden verwacht. Het congres heeft veel tijd in beslag genomen, er is veel gesproken, maar wat zij graag hadden willen horen is niet uit de doeken gekomen. Verder bestaat bij de heer De Groot bezwaar tegen de samenstelling van het gedurende de bijeenkomst gehouden landbouwforum. Hij betreurt het als Fries agrariër zeer, dat dit forum niet was versterkt met iemand, die actieve binding heeft met de landbouw. Spreker hoopt, dat wanneer nog weer eens een soortgelijk congres zal plaats vinden, er meer kracht van zal uitgaan, opdat de algemene lijnen van de V.V.D. er meer door zullen worden gesteund. De heer De Groot zou gaarne zien, dat door het Hoofdbestuur bij komende landbouwdagen aan deze punten aandacht zou worden geschonken.

De heer Ir.L.G.Oldenbanning (Oosterbeek), voorzitter van de Landelijke Landbouwcommissie, antwoordt de heer De Groot, dat het Landbouwcongres langdurig in de landbouwcommissie der Partij is voorbereid. Er was hiervoor een uitgebreide propaganda-actie voorbereid, en de door de inleiders te houden voordrachten waren tevoren met hen besproken. Gezien de grote belangstelling en publiciteit, die het congres heeft ondervonden, meent de heer Oldenbanning, dat de V.V.D. hiermede voldoende naar buiten is getreden. Wel heeft spreker bemerkt, dat men gaarne conclusies zou verbinden aan hetgeen op dit congres werd behandeld. Dit was echter niet de opzet ervan. Verder was al het rapport betreffende een liberale landbouwpolitiek uitgebracht. Het congres was niet bedoeld als studie-bijeenkomst, doch als een contactmogelijkheid voor allen, die in de landbouw geïnteresseerd zijn.

Voorts dacht men, dat het beter zou zijn, niet aan elke inleider afzonderlijk vragen te laten stellen, maar een forum samen te stellen, waaraan ook de sprekers op het congres zouden deelnemen. Op deze wijze werd voldoende gelegenheid geboden tot het stellen van vragen, waarvan dan ook ruimschoots gebruik is gemaakt.



Het ligt niet in de bedoeling van de Landbouwcommissie ieder jaar een dergelijk congres te organiseren. Wel is gebleken, dat een dergelijke bijeenkomst zeker nut heeft. Voor een volgende keer zal met de gemaakte opmerkingen rekening worden gehouden.

De Voorzitter antwoordt de heer Maas Geesteranus, dat het voorstel tot het instellen van een commissie voor de problemen van de industrie wel in het Hoofdbestuur is besproken. Er is nog geen besluit gevallen. De Voorzitter kan de heer Maas Geesteranus toezeggen, dat zijn suggestie nogmaals onder ogen zal worden gezien.

Het tweede punt, waarop de Voorzitter wil ingaan is de kwestie van het beleid van Minister Visser ten aanzien van de zaak- Van der Putten. Wel is door de afdeling Amsterdam ook het beleid ten aanzien van de chartervliegtuigen ter sprake gebracht, maar de onrust, die in de Partij zou zijn gewekt, dankt haar ontstaan aan de zaak- Van der Putten. Hierdoor zou het prestige van de Partij nadelig zijn beïnvloed. De Voorzitter ziet de invloed van de zaak- Van der Putten op de komende verkiezingen niet zo somber in. Hij zou er de vergadering op willen wijzen, dat, wanneer het Hoofdbestuur een bepaalde mening zou kenbaar maken - in het midden latende of dit op de weg van het Hoofdbestuur ligt -, welke zou moeten leiden tot het wegnemen van dit gevoel van onbehagen, dit niet zou dienen te gebeuren in een besloten vergadering. Er gaat dan naar buiten niet die invloed van uit, die een dergelijke bekendmaking in een openbare vergadering zou hebben. Een zodanige verklaring in besloten vergadering lekt natuurlijk toch naar buiten uit, met als gevolg, dat er gezegd zal worden, dat de V.V.D. de kwestie- Van der Putten alleen in besloten kring heeft willen behandelen. De Voorzitter meent derhalve, dat het beter zou zijn de bespreking van het beleid in de zaak- Van der Putten te verschuiven naar de volgende dag, naar het openbare gedeelte der vergadering. Hij is namelijk van oordeel, dat deze zaak niet valt onder het beleid van het Hoofdbestuur, doch onder dat van de Kamerfracties.

Voor een goed begrip wil spreker verwijzen naar artikel 6 van het Beginselprogramma, waar in lid 2 uitdrukkelijk staat vermeld, dat de ministers, zowel collectief als individueel, volledig verantwoordelijk zijn aan de Staten-Generaal, met uitsluiting van iedere gedachte aan een mandaatsverhouding tussen regering en volksvertegenwoordiging. Wij dienen niet - aldus de Voorzitter - een ontaarding te krijgen van het parlementaire regime, zoals men dit in sommige landen, b.v. in Frankrijk ziet en waaraan de Vierde Franse Republiek is ten onder gegaan. Men kan daar op het ogenblik niet van een werkelijke invloed van het parlement spreken.

In lid 3 van artikel 6 wordt de volledige zelfstandigheid, zo van ministers, als van volksvertegenwoordigers, tegenover de staatkundige partij waartoe zij behoren, vastgelegd. Op grond van dit artikel spreekt de Partij dus geen rechtstreeks oordeel uit over het beleid van de ministers. Dit is de taak van de volksvertegenwoordiging. Wel wordt ieder jaar in de algemene vergadering gelegenheid gegeven tot bespreking van het beleid der Kamerfracties. Men kan kritiek uiten of wensen naar voren brengen, doch hierbij blijft het. De vraag, of de Kamerfractie haar taak goed heeft vervuld, kan pas na afloop van haar vier-

jarige zittingsperiode, als de verkiezing aanstaande is, worden beantwoord. Eerst dan zal men kunnen zeggen, of de vertegenwoordigers der Partij het in de Kamer wel of niet goed hebben gedaan en kan met dit oordeel bij het samenstellen der candidatenlijsten voor de komende verkiezing rekening worden gehouden.

Terugkomende op de zaak- Van der Putten wijst de Voorzitter er op, dat ten aanzien van de hierover in de pers verschenen publicaties de grootste voorzichtigheid moet worden betracht. Er zullen, buiten de leden der Kamer, maar heel weinigen zijn, die de nota van Minister Visser hebben gelezen. Sommige persorganen werken de nota op een bepaalde manier uit. Spreker geeft als voorbeeld het afdrucken van enkele brieven, waarin de heer Van der Putten als een voortreffelijk technisch ambtenaar wordt geschetst, die door de minister niet bij de nota zouden zijn overgelegd. Maar deze brieven hebben met de zaak- Van der Putten niets te maken. Spreker zelf is ervan overtuigd, dat de heer Van der Putten een goed technisch ambtenaar is, maar daarom kan hij op een bepaald gebied wel niet de nodige geschiktheid bezitten. Maar de kranten geven dergelijke feiten soms geheel verkeerd weer. De Voorzitter hoopt gelegenheid te hebben dit ook nog eens in het openbare gedeelte der vergadering te zeggen.

In zijn openingrede heeft de Voorzitter de zaak-Van der Putten niet genoemd, omdat de voor deze rede uitgetrokken tijd geen lange beschouwingen toelaat. Sprekende onlangs in Hilversum op een verkiezingsvergadering heeft hij echter gezegd: natuurlijk moet Van der Putten zijn recht hebben, maar dan een volkomen rechtsgang, zoals iedere ambtenaar kan krijgen, voor de onafhankelijke rechter. Hiervoor hebben de ambtenaren jarenlang gevochten. Vroeger bestond dit recht niet voor hen, de enige mogelijkheid was toen zich tot de Tweede Kamer te wenden. Sinds 1928 bestaat de ambtenarenrechtspraak. Tegen de uitspraak van de onafhankelijke ambtenarenrechter kan men in beroep gaan bij de Centrale Raad van Beroep. Op deze wijze krijgt Van der Putten een volkomen rechtsgang en wordt volkomen onafhankelijk geoordeeld, of hem al of niet terecht ontslag is verleend.

Maar ook de minister - zo vervolgt de Voorzitter - heeft zijn rechten. Ook de minister moet beoordeeld worden. Het beoordelen van het beleid van de minister is de taak van de Staten-Generaal. Het staat als een paal boven water, dat men de minister niet zal kunnen beoordelen, vóórdat zijn beleid is onderzocht door de instanties die geroepen zijn dit te doen. Dat is eerst de Tweede Kamer, daarna de Eerste Kamer.

Wanneer er één fractie is geweest, die deze zaak heeft aangepakt, dan is dit de V.V.D.-fractie. Niemand heeft er zich in de Tweede Kamer verder voor gespannen. Bij de algemene politieke beschouwingen en bij de begroting van Defensie is de zaak- Van der Putten besproken. Toen de nota van Minister Visser werd ingediend, werd door de V.V.D.-fractie met opzet in het openbaar gesteld, dat het gewenst zou zijn, als er een parlementaire enquête zou worden ingesteld. Met het voorstel van het seniorenconvent - de voorzitters der vijf grootste fracties plus de Kamervoorzitter, zo verduidelijkt de Voorzitter - om de nota van de minister in handen te stellen van een bijzondere Kamercommissie, werd voorkomen, dat

deze affaire een partijzaak werd. Op dit voorstel heeft spreker persoonlijk grote invloed gehad. De Kamer heeft het inmiddels aangenomen. Nu zal, voordat de Kamer haar beslissing over de nota neemt, deze eerst door de bijzondere commissie worden bestudeerd, waarna deze advies uitbrengt wat haars inziens in dezen zou moeten gebeuren. Spreker heeft er sterk op aangedrongen, dat het voorstel ook de mogelijkheid zou omvatten om, zonodig, op bepaalde punten tot een parlementaire enquête te komen. In dat geval dient te worden aangegeven, op welke punten een enquête nodig wordt geacht. Als er dus één groep in de Kamer is geweest, die zich beijverd heeft om een zo volledig mogelijk onderzoek te verkrijgen, dan is dit toch wel de fractie der V.V.D. Wanneer men dan nu zou menen Minister Visser maar te moeten veroordelen, dan past de Voorzitter daar toch voor.

Prof. Oud meent, dat het goed zou zijn het hierbij voor het ogenblik te laten. Hij zal het op prijs stellen, als morgen het beleid der Kamerfracties aan de orde komt en op dit punt vragen zullen worden gesteld, in het openbaar het standpunt der fractie uiteen te zetten. Ik wil er in deze vergadering alleen nog op wijzen - zo besluit de Voorzitter - dat het dit jaar 45 jaar geleden is, dat ik tot lid der Kamer werd gekozen en dat ik dus ook 45 jaar actief aan de politiek deel neem. Ik heb altijd mijn best gedaan om de politieke strijd fatsoenlijk te voeren. Ik heb nu geen 45 jaar meer in het vooruitzicht, maar wel wil ik tot het eind fatsoenlijk blijven. Ik wil mijn politieke loopbaan niet zó zien verlopen, dat men zou moeten zeggen, dat ik aan het eind nog onfatsoenlijk ben geworden. Daarom zou ik willen opwekken niet dadelijk zó defaitistisch te zijn om te denken, dat deze affaire ons kiezers zal gaan kosten. Want dan is men voor de toekomst verloren.

De heer H.J.L. Vonhoff (Amsterdam) is, alhoewel geen officiële uitspraak in deze kwestie werd verkregen, de Voorzitter toch zeer erkentelijk voor zijn duidelijke uiteenzetting. De afdeling Amsterdam wil gaarne gevolg geven aan het verzoek om de bespreking van dit punt tot de volgende dag te verschuiven.

Punt 13 van de Agenda: Rondvraag, geeft geen aanleiding tot discussie.

De Voorzitter schorst hierop de vergadering tot de volgende morgen. De aanwezigen blijven nog tot een laat nachtelijk uur in feestelijk samenzijn, dat hun door de afdeling Leeuwarden wordt aangeboden, bijeen.

Zaterdagmorgen, 10 Maart, om 10.00 uur,  
heropent de Voorzitter de vergadering.

Hij doet mededeling van de ontvangst van een brief van 5 Maart 1962 van de afdeling Den Haag van de volgende inhoud:

"In verband met het in de loop van dit zittingsjaar van de Tweede Kamer te verwachten wetsontwerp "Algemene Bijstandswet" ter vervanging van de Armenwet 1912, verzoekt de afdeling 's-Gravenhage aan Dr.K.van Dijk te Groningen, lid van de vanwege het Hoofdbestuur terzake ingestelde Commissie Vervanging Armenwet, in het openbare gedeelte van Uw vergadering op Zaterdag 10 Maart a.s. gelegenheid te geven tot een korte mondelinge uiteenzetting over het door deze commissie uitgebrachte rapport".

De Voorzitter vestigt er de aandacht op, dat ingevolge artikel 16 van de Statuten de onderwerpen, die men in een Algemene Vergadering in behandeling wil zien genomen, voldoende tijdig ter kennis van het Hoofdbestuur dienen te worden gebracht. De termijn hiervoor was begin Februari verlopen. Het is thans niet meer mogelijk het voorgestelde punt in het bestaande schema in te passen, zodat op deze grond aan het verzoek van de afdeling Den Haag niet kan worden voldaan. De Voorzitter meent, dat zich nog wel eens een andere gelegenheid zal voordoen om over dit belangrijke onderwerp een uiteenzetting te geven.

Vervolgens stelt de Voorzitter aan de orde punt 14 van de Agenda: Benoeming van een onder-Voorzitter.

Wegens periodieke aftreding van de heer Mr.H.van Riel te 's-Gravenhage, die zich herkiesbaar heeft gesteld, moet in de vacature van het onder-Voorzitterschap worden voorzien.

Als enig candidaat is gesteld: Mr.H.van Riel te 's-Gravenhage.

Daar tegencandidaten ontbreken wordt overeenkomstig artikel 42 van het Huishoudelijk Reglement de heer Mr.H.van Riel te 's-Gravenhage zonder stemming tot onder-Voorzitter herbenoemd.

De heer Van Riel deelt mede de benoeming te aanvaarden. De Voorzitter wenst de heer Van Riel geluk met zijn herbenoeming.

Aan de orde is dan punt 15 van de Agenda: Benoeming van een lid van het Dagelijks Bestuur.

Wegens periodieke aftreding van mevrouw Mr.E.A.J. Scheltema-Conradi te Haarlem, die zich herkiesbaar heeft gesteld, moet in een vacature in het Dagelijks Bestuur worden voorzien.

Als enig candidate is gesteld: mevrouw Mr. E.A.J. Scheltema-Conradi te Haarlem.

Aangezien tegen-candidaten ontbreken wordt overeenkomstig artikel 42 van het Huishoudelijk Reglement mevrouw Mr.E.A.J.Scheltema-Conradi als lid van het Dagelijks Bestuur herbenoemd.

Mevrouw Scheltema deelt mede gaarne bereid te zijn deze benoeming te aanvaarden. De Voorzitter wenst haar geluk met haar herbenoeming als lid van het Dagelijks Bestuur.

Punt 16 van de Agenda vermeldt: Benoeming van vijf leden van het Hoofdbestuur.

Aan de beurt van periodieke aftreding als lid van het Hoofdbestuur zijn de heren B. Doedes Breuning ten Cate, Mr. Dr. J. M. H. Dassen, Mr. F. Porthoine, Ir. H. Vis en Ir. A. Voet.

Ingevolge artikel 18, lid 5 van de Statuten der Partij zijn de heren B. Doedes Breuning ten Cate en Ir. A. Voet niet terstond herkiesbaar. De heren Mr. F. Porthoine en Ir. H. Vis hebben zich bereid verklaard een candidatuur voor een herbenoeming te aanvaarden. De heer Mr. Dr. J. M. H. Dassen heeft zich niet herkiesbaar gesteld.

Candidaat gesteld voor het lidmaatschap van het Hoofdbestuur zijn:

Mr. H. L. F. de Kat te Maastricht,  
H. P. J. van Ketwich Verschuur te Bilthoven,  
Mr. Dr. H. K. de Langen te Meppel,  
Mr. F. Porthoine te Leiden,  
Jhr. Mr. W. H. D. Quarles van Ufford te Breukelen,  
Mr. H. P. Talsma te Enschede,  
Ir. H. Vis te Doetinchem en  
H. J. L. Vonhoff te Amsterdam.

De Voorzitter deelt mede, dat aanvankelijk ook tot de kandidaten behoorde de heer J. C. Corver te Heemstede. Deze is bij nadere overweging op zijn aanvankelijke bereidverklaring teruggekomen, zodat hij de aanwezigen verzoekt geen stemmen op de heer Corver uit te brengen.

Vervolgens geeft de Voorzitter de verschillende afgevaardigden de gelegenheid de gestelde kandidaten aan te bevelen.

De heer T. C. Akkerman (Breukelen) maakt gaarne van de gelegenheid gebruik de candidaatstelling van de heer Quarles van Ufford nader toe te lichten.

De door de afdeling Breukelen gestelde kandidaat is jurist, heeft enige jaren als assistent staatsrecht gedoceerd aan de universiteit te Utrecht en vervult thans de functie van plv. hoofd van het Bureau Kabinetszaken van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. De heer Quarles van Ufford is voorts bestuurslid of voorzitter van vele plaatselijke verenigingen en bekleedt tevens functies in streekorganisaties, zoals het voorzitterschap van een Technische School voor de Vechtstreek, terwijl hij ook lid is van de Loosdrechtse Plassenraad. Voorts kunnen genoemd worden zijn functies op het gebied van de sport. Hij was reeds voorzitter van de afdeling Utrecht van de Ned. Ver. tot bevordering van hardrijden op de schaats en werd onlangs gekozen tot tweede voorzitter van het hoofdbestuur van dezelfde vereniging. Reeds op jeugdige leeftijd was deze kandidaat actief werkzaam op politiek terrein. Hij heeft, als student nog, het initiatief genomen tot oprichting van de afdeling Breukelen van de Partij. Sinds 1953 is hij lid van de gemeenteraad van Breukelen. Hij is lid van het Bestuur van de Vereniging van Staten- en Raadsleden van de V.V.D. en 33 jaar oud.

Uit de vele functies, die deze jonge kandidaat reeds bekleedt, meent de afdeling Breukelen te kunnen afleiden, dat zijn persoon en zijn werk in de maatschappij zeer worden gewaardeerd. Mede gezien zijn gemakkelijke omgangsvormen, zijn stimulerende invloed op degenen, die thans met hem samenwerken en zijn verdere persoonlijke kwaliteiten is de afdeling ervan

overtuigd, dat hij als lid van het Hoofdbestuur goed zal voldoen. Zij zou het dan ook zeer op prijs stellen als de vergadering haar stem aan deze kandidaat zou willen geven.

De heer Mr. J. van Someren, voorzitter van de afdeling Amsterdam, zou het bijzonder op prijs stellen, indien Amsterdam als grote afdeling der Partij wederom in het Hoofdbestuur vertegenwoordigd zou zijn. Om dit te bereiken heeft zij de heer Vonhoff uit Amsterdam kandidaat gesteld voor het lidmaatschap van het Hoofdbestuur. De heer Vonhoff is een enthousiast Amsterdammer, een impulsief man, die voor de Partij alles doet, hetgeen veel waard is. Hij heeft natuurlijk ook zijn nadelige kanten, zoals iedereen die heeft, maar hij heeft eveneens - met een variant op het Franse spreekwoord - de kwaliteiten van zijn fouten. Hij is een stormram in de Partij, en een stormram beukt nog wel eens na als de poort al open is. Het bezit van een stormram is zowel voor de partij als voor het Hoofdbestuur belangrijk. Spreker zou daarom deze kandidaat, 31 jaar oud, een enthousiaste flinke vent, met organisatie- en improvisatietalent en van veel belang voor het Hoofdbestuur, in de belangstelling van de vergadering willen aanbevelen.

De heer H. F. Haccou (Enschede), sprekende namens vele afdelingen in Twente, vestigt de aandacht op een kandidaat uit deze streek, de heer Mr. H. P. Talsma te Enschede. Hij meent, dat men met deze niet te oude en niet te jonge figuur, een man die de leeftijd van veertig jaar heeft bereikt, zowel gezien zijn leeftijd alsook wat zijn verdere kwaliteiten betreft een goede keus zal doen voor een functie in het Hoofdbestuur. De heer Talsma is directeur van een grote industrie in Twente. Spreker meent, dat deze bedrijfstak in de Partij altijd graag vertegenwoordigd is geweest en meestal met veel succes. Iemand met een maatschappelijke positie als deze kandidaat zal in het Hoofdbestuur zeker op zijn plaats zijn. De heer Haccou is van oordeel, dat men in de heer Talsma een enthousiast, maar toch bedachtzaam lid zal krijgen. Iemand, die niet schroomt zijn eigen ideeën naar voren te brengen, maar die ook bereid is te luisteren, hetgeen vaak meer nut afwerpt dan veel spreken. De heer Haccou zou het bij deze korte, zakelijke opsomming willen laten en wekt de vergadering op haar steun aan deze candidatuur te verlenen.

De heer F. Faber (Assen) verwijst naar de aan alle aanwezigen uitgereikte aanbeveling voor de candidatuur van Mr. Dr. H. K. de Langen te Meppel, een zeer bekende figuur in de Partij. Aannemende dat iedereen deze aanbeveling heeft gelezen, behoeft spreker de antecedenten van de heer De Langen niet nader toe te lichten. Deze candidatuur wordt door de gezamenlijke noordelijke centrales ondersteund. De heer Faber herinnert eraan, dat in de algemene vergadering van 1960 mevrouw Doernbos-Oosting zich niet meer herkiesbaar heeft gesteld en dat haar plaats in het Hoofdbestuur niet door een noordelijke kandidaat is ingenomen. Nu is ook Ir. Voet uit Groningen niet herkiesbaar, zodat de noordelijke centrales blij zijn in de persoon van de heer De Langen een goede kandidaat voor hem in de plaats te kunnen aanbevelen. Het noorden des lands maakt een zeer dynamische ontwikkeling door en dient beslist niet geringer in aantal dan

voorheen in het Hoofdbestuur vertegenwoordigd te zijn. De heer Faber spreekt de hoop uit, dat de vergadering dit zal willen onderstrepen door met overgrote meerderheid de candidatuur van Mr. Dr. H. K. de Langen te steunen.

De heer Ir. P. Maas Geesteranus (Bilthoven) deelt mede, dat aan alle afdelingen der Partij een briefje is rondgezonden, waarin de kwaliteiten van de candidaat der afdeling De Bilt/Bilthoven, de heer H. P. J. van Ketwich Verschuur, naar voren werden gebracht. In aanvulling hierop wil spreker mededelen, dat de heer Van Ketwich Verschuur niet zo jong meer is, zich dus een bezadigd oordeel kan vormen, en veel in de wereld heeft rondgezien. Hij was directeur-generaal van het Nederlandsche Roode Kruis, lid van de commissie tot hulp aan Palestijnse vluchtelingen, adviseur van het bestuur der Philips' Gloeilampenfabrieken. Heeft het Verre Oosten, Noord- en Zuid-Amerika bezocht en woont thans in Bilthoven. Hij heeft van een snel en juist inzicht in vele zaken blijk gegeven en aan zijn initiatief is het ook te danken, dat in de afdeling De Bilt-Bilthoven een afdeling van de J.O.V.D. werd opgericht. Spreker kan deze candidaat dan ook warm aanbevelen.

De heer Mr. E. P. M. Geradts (Roermond) wekt de vergadering op, nu de candidaat uit het Zuiden, de heer Dassen, zich niet herkiesbaar heeft gesteld, haar stem uit te brengen op de nieuwe candidaat, Mr. H. L. F. de Kat uit Maastricht. In verhouding tot de rest van het land is het aantal leden van de V.V.D. in het Zuiden gering. Hier staat echter tegenover, dat dit aantal een stijgende lijn vertoont. Het lijkt daarom aanbevelenswaard om in de plaats van de heer Dassen een nieuwe candidaat uit het Zuiden voor de open plaats in het Hoofdbestuur te kiezen. De heer de Kat is reeds jarenlang bezig de belangen van de V.V.D. in het Zuiden onder moeilijke omstandigheden en met geringe financiële middelen te behartigen. Hij geeft zich met veel energie aan deze taak, zodat de heer Geradts de vergadering verzoekt haar stem op de door hem aanbevolen candidaat uit te brengen.

Hierna maakt de Voorzitter bekend, dat de stembureaux als volgt zijn samengesteld:

1e stembureau

|                                      |   |            |
|--------------------------------------|---|------------|
| mevrouw H. Buddingh-de Vries Lentsch | - | Veenendaal |
| J. Gosschalk                         | - | Voorburg   |
| G. Tates                             | - | Zandvoort  |

2e stembureau

|                            |   |            |
|----------------------------|---|------------|
| mevrouw M. van Brink-Poort | - | Hilversum  |
| Mr. C. Kruijsse            | - | Amersfoort |
| Ir. J. Nijsingh            | - | Zwolle     |

3e stembureau

|                         |   |               |
|-------------------------|---|---------------|
| mevrouw A. C. Hogendijk | - | Franeker      |
| Mr. H. R. Sieman        | - | 's-Gravenhage |
| J. K. Fredrikze         | - | Amsterdam     |

die onder leiding van de heer D. W. Dettmeijer de stemmen zullen tellen.

De Voorzitter schorst dan de vergadering voor enkele ogenblikken, opdat tot schriftelijke stemming kan worden overgegaan.

Na de schorsing heeft de Voorzitter de aanwezigen allereerst een verdrietige mededeling te doen. Er is bekend geworden, dat het lid van het Dagelijks Bestuur der Partij, de heer Le Cavellier, tijdens een vergadering van de Scheepvaart Vereniging Noord plotseling onwel is geworden en naar een ziekenhuis is gebracht. De oorzaak wordt geweten aan oververmoeidheid. Er schijnt in de toestand van de heer Le Cavellier al enige verbetering te zijn ingetreden, hoewel hij geruime tijd rust zal moeten nemen. De Voorzitter hoopt, dat het herstel vlugger zal verlopen dan zich nu laat aanzien en dat het hem in de toekomst mogelijk zal zijn, ook in het belang van de Partij, zijn werkzaamheden weer volledig te hervatten. Spreker meent, dat de door hem geuite gevoelens ook bij de vergadering weerklink zullen vinden.

Vervolgens stelt de Voorzitter aan de orde punt 17 van de Agenda: "Rechtsbescherming tegen de Overheid".

De over dit onderwerp gehouden inleidingen door Prof.Mr.C.H.F.Polak te Leiden en Mr.Dr.C.Berkhouwer te Alkmaar, zijn als bijlagen V en VI bij de notulen gevoegd.

Na beëindiging van hun inleidingen dankt de Voorzitter de beide sprekers voor de voortreffelijke wijze, waarop zij dit probleem voor de vergadering hebben belicht. Hij waardeert het zeer, dat beiden bereid zijn gevonden dit onderwerp in deze Algemene Vergadering in te leiden.

Inmiddels zijn de stembureaux gereed gekomen met het tellen der uitgebrachte stemmen en maakt de Voorzitter de uitslag der stemming bekend.

In totaal werden uitgebracht 3004 stemmen volgens onderstaande verdeling:

|                                              |     |         |
|----------------------------------------------|-----|---------|
| Mr.H.L.F.de Kat te Maastricht                | 493 | stemmen |
| H.P.J.van Ketwich Verschuur te Bilthoven     | 52  | "       |
| Mr.Dr.H.K.de Langen te Meppel                | 522 | "       |
| Mr.F.Porthoine te Leiden                     | 571 | "       |
| Jhr.Mr.W.H.D.Quarles van Ufford te Breukelen | 120 | "       |
| Mr.H.F. Talsma te Enschede                   | 392 | "       |
| Ir.H.Vis te Doetinchem                       | 538 | "       |
| H.J.L.Vonhoff te Amsterdam                   | 316 | "       |

De volstrekte meerderheid bedraagt 301, zodat bij eerste stemming tot lid van het Hoofdbestuur zijn gekozen:

|                     |              |
|---------------------|--------------|
| Mr.H.L.F.de Kat     | - Maastricht |
| Mr.Dr.H.K.de Langen | - Meppel     |
| Mr.F.Porthoine      | - Leiden     |
| Ir.H.Vis            | - Doetinchem |

Voor de vervulling van de vijfde plaats in het Hoofdbestuur zal herstemming tussen de heren Mr.H.P. Talsma en H.J.L. Vonhoff moeten plaats vinden.

De Voorzitter wenst de nieuwbenoemde leden geluk met hun benoeming en de herbenoemde leden met het in



hen gestelde vertrouwen. De niet-aanwezige leden zullen schriftelijk van hun (her) benoeming in kennis worden gesteld. Hij heet de nieuw-benoemde leden, de heren Mr.H.L.F.de Kat en Mr.Dr.H.K.de Langen hartelijk welkom in het Hoofdbestuur en hoopt, dat zij, evenals het nieuwe lid, dat bij herstemming zal worden gekozen, in de in het Hoofdbestuur gebruikelijke goede sfeer tot de werkzaamheden zullen bijdragen.

Een hartelijk woord van afscheid richt de Voorzitter tot de aftredende leden van het Hoofdbestuur, de heren B.Doedes Breuning ten Cate, Mr.Dr.J.M.H.Dassen en Ir.A.Voet. De heren Doedes Breuning ten Cate en Voet zijn gedurende zeer vele jaren, de heer Dassen gedurende slechts enkele jaren, lid van het Hoofdbestuur geweest. Hij betuigt hen hartelijk dank voor hetgeen zij in deze functie in het belang van de Partij hebben gedaan.

Na een korte pauze, teneinde de vergadering in staat te stellen tot schriftelijke herstemming over de vijfde plaats in het Hoofdbestuur, stelt de Voorzitter de gelegenheid open tot discussie naar aanleiding van de door Prof.Mr.C.H.F.Polak en Mr.Dr.C.Berkhouwer gehouden inleidingen.

De heer Mr.H.van Riel ('s-Gravenhage) acht het buitengewoon belangrijke probleem, dat de beide inleiders aan de orde hebben gesteld, niet alleen een politiek probleem, doch hij meent dat van de goede verstandhouding tussen overheid en burgers de gehele democratische samenleving afhangt. Hij wil Prof.Polak een tweetal vragen stellen. De eerste luidt: ligt bij conflicten tussen overheid en burgers niet zeer veel in de zuiver psychologische sfeer? Is hier wel altijd sprake van recht of onrecht en niet veelmeer voor een belangrijk deel van wijze van benadering? Ligt de oplossing van een deel van dit vraagstuk niet in de opvoeding van ambtenaren tot goed menselijk contact? In tal van gevallen is er geen sprake van een wezenlijk conflict, maar van een onlustgevoel, dat door enkele woorden kan worden weggenomen.

De tweede vraag luidt: hoe moeten wij de vrijheid van meningsuiting hanteren. Niet vergeten mag worden, dat deze buitengewoon zwaar belaste gemeenschap conflictstof tot ongegronde critiek te over heeft. Er kan inderdaad onrecht geschieden, maar het is mogelijk een zodanige sfeer van wantrouwen te scheppen, dat deze de democratie bedreigt. Zou hier geen noodzaak liggen om bij het creëren van een Ombudsman deze ook het recht te verschaffen op deze critiek in te gaan en deze te weerleggen? Hiertoe zou dan slechts bij dringende noodzaak moeten worden overgegaan. Er kunnen zich echter gevallen voordoen, dat dit bepaald nodig is, b.v. bij volkomen ongepaste critiek op gezagsdragers.

Aan de heer Berkhouwer zou de heer Van Riel willen vragen, of hij in zijn beschouwing het algemene, buitengewoon belangrijke principe van rechtsbescherming tegen de overheid, en bepaalde politieke desiderata, wel volkomen uit elkaar heeft gehouden. Dit geldt dan in de eerste plaats het door hem genoemde Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens met betrekking tot de Woonruimtetwet, zoals deze momenteel in Nederland wordt toegepast. Is het wel verstandig deze wet hierbij te betrekken?

De overheid mag de huiselijke vrede niet verstoren, doch dit impliceert toch niet, dat men altijd de beschikking over een huis zou moeten hebben. De hiermede samenhangende problemen zijn te belangrijk om ze in een sfeer te brengen, waar ze niet thuis horen. Men moet oppassen om zaken, die in andere kringen van de bevolking op weerstand kunnen stuiten, in dit vlak te trekken. De vordering van woonruimte ergert spreker ook bovenmate, maar zij, die slecht gehuisvest zijn, menen dat zij volkomen gerechtvaardigd is. Spreker wil ertegen waarschuwen kwesties, waarover door de onderscheidene bevolkingsgroepen geheel verschillend wordt gedacht, in één vlak te trekken.

Hetzelfde geldt voor de commerciële televisie. Ook hierover denkt men verschillend. Men kan de vrijheid tot het maken van reclame niet op één lijn stellen met de bescherming van de burgers tegen onrecht. Ook hier moet men ervoor waken beide zaken niet te verwarren. Op deze wijze wordt niet de vereiste steun verkregen om deze belangrijke zaak tot een oplossing te brengen.

De door de heer Berkhouwer bepleite integrale schadeloosstelling hangt wel met het recht samen, maar houdt geen verband met onrecht van de zijde van de overheid in de zin van algemene betekenis voor ons volk. Inderdaad kan getracht worden hier een regeling te creëren.

Spreker is van oordeel, dat men zich bij de rechtsbescherming moet bepalen tot die situaties, waarin naar algemeen menselijk inzicht onrecht is geschied. Is het dan wel verstandig hierbij een aantal voorbeelden te betrekken, die niet de algemene instemming hebben, als men met een plan wil komen, waarvoor men juist algemene instemming wil zien te verkrijgen?

De heer Mr. W. J. Geertsema (Wassenaar) wil evenals de heer Van Riel een opmerking maken met betrekking tot het vorderingsrecht van woningen. Beide inleiders - aldus spreker - hebben gesproken over maatregelen tegen misbruik van bevoegdheden door de overheid. Maar behalve misbruik van bevoegdheden door de overheid, bestaat ook nog misbruik van bevoegdheden door de burgers i.c. eigenaren van woningen, die het eigendomsrecht misbruiken. In de huidige woningwetgeving heeft men allang afstand gedaan van het "droit invariable et sacré", het absolute eigendomsrecht. Wanneer nu om hun moverende redenen eigenaren van panden deze leeg laten staan, wordt dit in deze tijd van woningschaarste, nu nog zovele gezinnen in Nederland onder slechte omstandigheden gehuisvest zijn, beschouwd als misbruik maken van het eigendomsrecht. Hiertegen moet de overheid kunnen optreden en zij doet dit door toepassing van het vorderingsrecht ten opzichte van woningen. Zolang de woningnood nog niet is opgeheven, heeft de overheid de sociale plicht om in bepaalde gevallen tot het vorderen van woningen over te gaan. Hier is dus geen sprake van rechtsbescherming tegen de overheid, maar van rechtsbescherming voor de burgers door de overheid. Gaarne zal spreker hierop het antwoord van de heer Berkhouwer vernemen.

Mr. M. J. van Emde Boas (Oegstgeest) is beide sprekers zeer dankbaar voor hun inleidingen, die hem

uit het liberale hart zijn gegrepen. Prof. Polak heeft in zijn rede aangeduid, dat in de Nederlandse verhoudingen, door de hier bestaande verzuiling, de zaken met betrekking tot de rechtsbescherming anders liggen dan elders het geval is. In verband hiermede zou spreker de voorzitter willen vragen het Hoofdbestuur te adviseren een speciale commissie in te stellen ter bestudering van dit belangwekkende onderwerp, teneinde hieromtrent in een volgende vergadering rapport uit te brengen. Het onderwerp "Rechtsbescherming tegen de overheid" en de hierin door Prof. Polak betrokken figuur van de "Ombudsman" is momenteel ook in studie bij de Vereniging voor administratieve rechtspraak. Spreker meent, dat de V.V.D. door het uitbrengen van een rapport over dit onderwerp mee zal kunnen werken aan de toenemende rechtsbescherming van de individuen en hierdoor tevens blijk zal kunnen geven van de verjonging en vernieuwing van het liberalisme. Spreker acht dit, mede met het oog op de aanstaande Kamerverkiezing in 1963, van zeer groot belang. Hij hoopt, dat de beide inleiders zich achter deze suggestie zullen stellen. Wanneer een representatieve commissie over dit onderwerp een rapport zou uitbrengen, dat dan in openbare discussie zou worden gebracht, zou dit de bevordering van de effectieve rechtsbescherming zeer ten goede komen.

Prof. Mr. C.W. de Vries ('s-Gravenhage) meent, dat de door Prof. Polak ontwikkelde gedachtengang met betrekking tot de rechtsbescherming ook toepassing vindt op het terrein van de door het Hoofdbestuur ingestelde Commissie Vervanging Armenwet. Ook bij de toepassing van deze wet zijn rechtszekerheid en bestaanszekerheid in het geding. Zal het echter mogelijk zijn het onderzoek in deze vaak ingewikkelde zaken aan één of meer ombudsmannen op te dragen? Het gaat hier om gedecentraliseerde toepassing van de rechtszekerheid. Hoe ligt deze toepassing ten opzichte van de gemeenten in de gedachtengang van Prof. Polak?

Alhoewel Prof. De Vries zich met de strekking van beide inleidingen geheel kan verenigen, is hij meer geneigd met de heer Berkhouwer tot de praktijk te gaan. Hij zou de heer Berkhouwer willen vragen, of ook hij niet van mening is, dat de Armenwet vervangen dient te worden en dan op zodanige wijze, dat rechtszekerheid en bestaanszekerheid beter gewaarborgd zijn. De vraag daarbij is, hoe dit in het administratief recht kan worden uitgewerkt. Er is reeds een voorstel voor een nieuwe wet gedaan. De moeilijkheden zijn vele, want het is hier niet alleen een kwestie van wetstechniek, maar ook van psychologisch aanvaarden. Ook de opleiding van hen, die de uitkeringen zullen verstrekken, speelt een rol. Er zou voorts een ander voorstel dan het huidige van de Minister van Maatschappelijk Werk moeten worden ingediend. Een voorstel, waarbij de beoordeling niet door Gedeputeerde Staten zal moeten geschieden, maar door een commissie, waarin zowel rechtszekerheid als deskundigheid zijn gewaarborgd. Wij moeten het recht dienen, maar mogen de positie van de overheid niet aantasten. Spreker verwijst tenslotte naar de rapporten van de Nationale Raad voor Maatschappelijk Werk en van de Vereniging van

Nederlandse Gemeenten met betrekking tot de Vervanging Armenwet. In beide rapporten wordt gestreefd naar grotere rechtszekerheid op dit terrein. Gaarne zal Prof. De Vries hieromtrent het antwoord van de heer Berkhouwer vernemen.

Ir. W. J. A. Benjaminse (Bunnik) zou hetgeen Prof. Polak in zijn inleiding heeft opgemerkt met betrekking tot de ambtelijke behandeling meer in zijn algemeenheid willen beschouwen. Vele overheidslichamen, hogere en lagere, worden door ambtenaren geleid, vaak met veel toewijding. In een groot aantal gevallen worden door deze ambtenaren stukken ontworpen, die men in vele gevallen anders gesteld zou willen zien. Vaak zijn de bezwaren ertegen al tevoren overzien. Die ambtenaren willen het door hen ontworpen stuk echter ter tafel zien gebracht en zo komt een bepaald stuk ten slotte bij de vertegenwoordigende lichamen, die er hun oordeel over moeten geven. Bij de behandeling is in vele gevallen een stuk dan hamerstuk geworden. Spreker zou Prof. Polak willen vragen, welke weg men naar zijn oordeel zou moeten bewandelen om tijdig te bereiken, dat verkeerde of nadelige suggesties in ambtelijke stukken worden geweerd.

De heer Benjaminse acht voorts de voortgaande beperking van de contractsvrijheid (c.a.o., pacht) een groot gevaar. Is niet de tijd gekomen, dat wij moeten gaan koersen in de richting van het vrije contract, omdat dit misschien tot betere resultaten zal leiden?

De heer Drs. J. P. A. Gruijters (Amsterdam) is het met de heer Van Riel eens om de rechtsbescherming tegen de overheid en de wetten, waarmee wij het als liberalen niet eens zijn, van elkaar te scheiden. Wel is er zijns inziens een psychologisch verband. De wrevel, die gevoeld wordt tegen het optreden van de overheid, richt zich vaak niet tegen dit optreden als zodanig; maar tegen de in het geding zijnde wetten. Het zou wenselijk zijn, dat een aantal wetten, dat inmiddels overbodig is geworden, in versneld tempo zou worden ingetrokken. Dit zou overbodige wrevel bij de burgers kunnen voorkomen. In de politiek beschikken wij, liberalen, niet altijd over de gewenste meerderheid. Voor het bereiken van grotere rechtsbescherming zou het ons moeten gelukken een meerderheid te verkrijgen. De groei der techniek eist in vele gevallen ingrijpen van de overheid; de toegenomen welvaart maakt het anderszins vaak noodzakelijk overheidsbescherming af te schaffen.

Met betrekking tot het creëren van een Ombudsman, aan wie het onderzoek naar onrechtmatige handelingen door de overheid zou kunnen worden opgedragen, vraagt spreker zich af, of eenzelfde doel niet is te bereiken door de thans bij beide Kamers der Staten-Generaal gebruikelijke procedure uit te breiden en te versterken. Hij wijst in dit verband op het apparaat, waarover de Amerikaanse afgevaardigden kunnen beschikken om zich in bepaalde gevallen van de nodige inlichtingen te voorzien en dat hetzelfde doel beoogt als Prof. Polak voorstaat met de instelling van een Ombudsman.

Mr. A. J. Barendrecht (Rijswijk) wijst er naar aanleiding van de door Prof. Polak genoemde Raden van Beroep in Ambtenarenzaken op, dat in een geschil

tussen twee partijen in het algemeen de verliezende partij in de kosten wordt veroordeeld. Wanneer echter in de administratieve rechtspraak een ambtenaar een zaak wint, hetzij voor het ambtenarengerecht, hetzij in hoger beroep, dan kan de Staat niet in de kosten worden veroordeeld en moet de ambtenaar genoeg nemen met vergoeding van het griffierecht ad f.7.50. Hij is dan verplicht zelf de kosten van zijn advocaat e.d. te dragen. Spreker acht dit onbillijk en vraagt of het niet gewenst zou zijn op wijziging aan te dringen.

De heer Mr.Dr.C.Berkhouwer, de heren Van Riel en Geertsema antwoordend, merkt op, dat hij het op het stuk van de Woonruimtetwet en haar toepassing niet geheel met beide sprekers eens is. Hij heeft zelf zeer veel ervaring met de toepassing van deze wet, maar dan aan de zijde van de slachtoffers ervan. Inderdaad maken eigenaren, die hun huis ongemotiveerd leeg laten staan, misbruik van het eigendomsrecht. Er is momenteel geen onbeperkt eigendomsrecht, maar het gaat toch niet aan, dat iemand uit zijn eigen woning kan worden gezet en dat gebeurt heden ten dage nog steeds. Speciaal voor deze categorie, die een eigen woning bezit en deze niet mag bewonen, is rechtsbescherming nodig. Volgens artikel 1 van de Woonruimtetwet mag men geen woning betrekken zonder daartoe vergunning te bezitten. Maar deze wet heeft de nood op huisvestingsgebied niet kunnen opheffen. Zij dient te worden beschouwd als een noodvoorziening en is aan opheffing toe.

Wat betreft de politieke bereikbaarheid van de door hem gestelde voorbeelden heeft spreker een andere benadering voor ogen gestaan. Hij heeft zich namelijk afgevraagd, wat de wetgever te doen staat, als hij de bestaande wetgeving gaat toetsen aan de rechtsbeginselen, die de onze zijn. Op het gebied van de commerciële televisie ziet men dan, dat zij, die de ether voor hun doeleinden willen gebruiken, daarvan door de overheid worden weerhouden. De heer Berkhouwer meent, dat het niet op de weg van de overheid ligt om hier beperkend op te treden; zij dient juist het ethergebruik te stimuleren, en kan eventueel, waar nodig, beschermend optreden.

Als ten gevolge van de toepassing van bepaalde wetten, zoals b.v. de wet op de Ruimtelijke Ordening, de burgers bepaalde baten moeten missen, ten gerieve van het algemeen belang, dan is het naar de mening van de heer Berkhouwer gerechtvaardigd, dat zij daarvoor schadeloosstelling zullen ontvangen. In dit principe staan wij diametraal ten opzichte van de socialisten. Zij zijn van mening, dat de beoordeling en vaststelling der schadeloosstelling aan de overheid moet worden overgelaten.

Spreker meent, dat de heer Van Riel hem niet euvel zal duiden, als hij van oordeel is, dat hetgeen andere partijen over bepaalde kwesties denken de beginselmatigheid van ons standpunt onverlet moet laten. Wij moeten eraan blijven vasthouden, dat wij de opponent van het gelijk van ons standpunt moeten trachten te overtuigen. De heer Berkhouwer meent, dat de heer Van Riel er gerust op kan zijn, dat de politieke haalbaarheid zal toenemen naar de mate der bereikte resultaten.

De heer Berkhouwer kan Prof.De Vries de verzekering geven, dat ten aanzien van de toepassing

van rechtsbescherming met betrekking tot de Algemene Bijstandswet ter vervanging van de Armenwet getracht zal worden ook hier zoveel als mogelijk is te bereiken voor hen, die met deze wet in aanraking komen.

Prof. Mr. C. H. F. Polak meent, dat de heer Van Riel terecht heeft gesteld, dat de conflicten niet altijd liggen in de sfeer van recht en onrecht, maar vaak in het psychologische vlak. Bestaande wrevel kan onlustgevoelens wekken. De oorzaak ligt vaak in het overbelaste ambtenarenapparaat. Spreker is het er geheel mee eens, dat betere opleiding der ambtenaren hier zeker tot een oplossing kan leiden. Men vindt in de samenleving nu eenmaal altijd onevenwichtige figuren, die menen, dat hun onrecht is aangedaan. En iedere querulant heeft altijd wel een beetje gelijk. Beter begrip van de zijde van de overheid kan veel grieven wegnemen.

Spreker is het ook met de heer Van Riel eens, dat er voor de overheid een mogelijkheid moet bestaan om ongemotiveerde critiek te weerleggen. Zij heeft veel communicatiemiddelen ter beschikking. In het nieuwe Burgerlijk Wetboek zal het droit de réponse zijn vastgelegd.

Met de opmerkingen van de heren Van Riel en Geertsema ten aanzien van de Woonruimtetwet kan Prof. Polak zich geheel verenigen. Dat mensen in mensonterende omstandigheden samenhokken en het recht tot gezinsontplooiing hiermede in de verdrukking komt, moet ons, als liberalen, toch ter harte gaan. Wanneer anderen grote woonruimte ter beschikking hebben en deze niet gebruiken of niet willen laten gebruiken door hen, die slecht gehuisvest zijn, dan moet de overheid kunnen ingrijpen. Het eigendomsrecht is sinds 1838 aan beperkingen onderhevig. Het verandert naar mate de tijden veranderen. Er is nog te weinig onroerend goed en net als in tijden van oorlog moet de overheid hier tot distributie overgaan.

Spreker antwoordt Prof. de Vries, dat de door hem voorgestane Ombudsman geen bemoeienis zal hebben met kwesties, die de Algemene Bijstandswet zullen betreffen. Deze wet zal gedecentraliseerd worden uitgevoerd, binnen de gemeenten. De opzet is om de Ombudsman buiten gemeentelijke aangelegenheden te houden. Het verlenen van geldelijke bijstand stuit altijd op moeilijke problemen. Zeker is hier rechtsbescherming gewenst en ook hier zou een goede opleiding der ambtenaren veel tot onderling begrip kunnen bijdragen.

Aan de heer Benjaminse, die heeft opgemerkt, dat de ambtenaren ten aanzien van bepaalde wetsvoorstellen alles voorbereiden en dat men als burger dan maar heeft te aanvaarden, antwoordt Prof. Polak, dat op dit gebied ook wel andere wegen zijn te bewandelen. Spreker noemt de gang van zaken in Engeland, waar de overheid in geval zij een bepaalde maatregel overweegt, een openbare hearing houdt. In Nederland kent men dit sy teem ook, doch slechts in beperkte omvang. Bij uitbreidingsplannen e.d. zou een dergelijke openbare hearing zeer gunstig werken.

De contractsvrijheid acht ook Prof. Polak een groot goed. Ook daar moet elke beperking getoetst worden op haar noodzakelijkheid. De c.a.o. is een verworvenheid, waarvan noch de werkgevers noch de werknemers meer afstand willen doen.

Prof. Polak geeft de heer Gruijters toe, dat bij grotere welvaart ook de overheidsbemoeiingen beperkt kunnen worden. De Ombudsman zou b.v. elk jaar aan de Staten-Generaal opgave kunnen verstrekken van de wettelijke regelingen, die naar zijn mening zouden kunnen verdwijnen.

Wat de verbetering en uitbreiding van de bestaande procedure bij de beide Kamers der Staten-Generaal betreft, deze is wel wenselijk, maar moeilijk uitvoerbaar. De ministers kunnen niet toelaten, dat de leden der Kamers op hun departementen komen rondsnuffelen, dit past niet in de verhouding van ministers tot Staten-Generaal. De ambtenaren van beide Kamers bezitten niet het nodige gezag om een onderzoek te leiden en een oordeel te vellen. Een onafhankelijke, hoogstaande figuur zal hier met een bescheiden doelmatig apparaat veel goeds kunnen uitrichten. Er zal dan iemand zijn, die rustig de klachten aanhoort, er begrip voor heeft en de nodige tact bezit om ze te kunnen weerleggen. Vele klachten zullen daardoor vanzelf verdwijnen. De Nederlanders zijn over het algemeen redelijke mensen, die wel overtuigd kunnen worden.

De Voorzitter dankt de beide inleiders en degenen, die aan de discussie hebben deelgenomen. Hij wil persoonlijk nog enkele opmerkingen maken. Spreker onderscheidt twee problemen. Het eerste probleem is: hoe diep mag het ingrijpen van de overheid gaan. Een vraag van wetgeving dus. De toepassing van de Woonruimtetwet, het vorderen van woonruimte, strijdt tegen het grote beginsel van vrijheid in eigen huis. Er kunnen echter omstandigheden zijn, dat van die vrijheid geen gebruik mag worden gemaakt.

Het tweede punt is: hoe krijgen wij een zodanige toepassing van de wet, dat de burgers tegen de overheid worden beschermd. Spreker meent, dat de heer Berkhouwer in zijn betoog enigszins buiten dit probleem is gebleven.

De Voorzitter is van oordeel, dat de ambtenaren, die de wet moeten toepassen, zich er goed rekenschap van moeten geven wat zij doen. Zeker dient dit te gebeuren bij de toepassing van de Woonruimtetwet. Hier zouden de ambtenaren met de hoed in de hand moeten optreden, zich terdege ervan bewust, dat zij één van de grondrechten van de samenleving aantasten, maar dat dit nu eenmaal niet anders kan. Tact en begrip ten opzichte van de burgers kan hier veel wrevel wegnemen. Van de ambtenaren dient bepaald verlangd te worden, dat zij met de psychologische kant der problemen rekening houden. Daarom is ook de ambtelijke vorming van zeer groot belang. De ambtenaar dient goed te begrijpen, dat hij een verlengstuk is van de overheid.

De vraag, of een speciale commissie het thans in discussie gebrachte onderwerp in studie zal nemen, zal door het Hoofdbestuur in overweging worden genomen - zo antwoordt de Voorzitter de heer Van Ende Boas.

Nadat de Voorzitter de beide inleiders nogmaals heeft bedankt, wordt de discussie over dit agendapunt gesloten.

Vervolgens deelt de Voorzitter mede, dat bij herstemming over de vijfde plaats in het Hoofdbestuur 379 stemmen werden uitgebracht op de heer Mr. H. P. Talsma te Enschede en 227 stemmen op de heer

H.J.L. Vonhoff te Amsterdam, zodat de heer Mr. H.P. Talsma gekozen kan worden verklaard.

De heer Talsma aanvaardt zijn benoeming als lid van het Hoofdbestuur, waarmede de Voorzitter hem hartelijk gelukwensst.

Nadat de Voorzitter het stembureau heeft bedankt voor de verrichte werkzaamheden, schorst hij de vergadering tot 2.00 uur, teneinde de aanwezigen in de gelegenheid te stellen de koffiemaaltijd te gebruiken.

De Voorzitter heropent om 14.30 uur de vergadering.

Hij stelt aan de orde punt 18 van de Agenda: Bespreking van het beleid der Kamerfracties.

De heer G.A.A. Scholte (Amsterdam), namens de afdeling Amsterdam sprekende, meent dat er in brede kring een zeker onbehagen bestaat over het beleid van Minister Visser in de zaak-Van der Putten. Gaarne zou spreker worden ingelicht over het standpunt van de Kamerfracties ten aanzien van het optreden van deze minister en dit in het bijzonder, omdat het hier het beleid van een geestverwante minister betreft.

De Voorzitter vraagt, of er, behalve de zaak-Van der Putten, nog andere punten zijn waaromtrent de heer Scholte opheldering verlangt.

De heer Scholte deelt mede, dat tevens gaarne inlichtingen zouden worden verkregen over de chartervluchten, de uitzending van militairen naar Nieuw-Guinea en het starfighterbeleid; het onbehagen over het beleid van minister Visser culmineert echter in de zaak-Van der Putten.

De afdeling Groningen, die het voornemen koesterde zich met eenzelfde vraag tot de Kamerfracties te richten, ziet thans van verdere vraagstelling af.

De heer G.S. Postma (St. Anna Parochie) vraagt namens de afdelingen Het Bildt en Franeker de aandacht der Kamerfracties voor een vijftal punten, welke alle in het rapport over de Liberale Landbouw Politiek worden behandeld, t.w.:

1. De gemeenteclassificatie.
2. De grondbelasting.
3. De spreiding inkomstenbelasting van niet-vaste inkomens over drie jaar.
4. De prijzen van de landbouwprodukten.
5. Het Landbouwschap.

Wij lezen - aldus spreker - in de brochure Liberale Landbouw Politiek het volgende: "de gemeenteclassificatie heeft zichzelf overleefd en dient te worden afgeschaft". Hoewel de loon- en gemeenteclassificatie ieder jaar miljoenen aan onze plattelandsbevolking onttrekt, meent elke minister van Sociale Zaken - of het nu Suurhoff is of van Rooy - bij zijn eerste optreden een wijs woord te kunnen spreken door te stellen dat het redelijk of vanzelfsprekend is, dat deze onrechtvaardigheid blijft bestaan.

In de brochure staat verder - zo vervolgt de



heer Postma -: "de grondbelasting is verouderd en moet worden afgeschaft." Het is een dubbele belasting (vermogens-en grondbelasting en vaak dijkbelasting). De classificatie berust op de Wet van 1870; daar deugt dus niets meer van. Wie van onze geachte afgevaardigden komt eens met voorstellen?

Wat het derde punt betreft merkt spreker op, dat zoals iedereen wel weet niet alleen de natuur maar ook de conjunctuur een enorme invloed heeft op het sterk schommelende karakter van de inkomsten van de boer. Nu is het een feit, dat dit sterk schommelende karakter van de bedrijfswinsten fiscaal gezien onvoordelig is. De progressie in het tarief brengt mede, dat men met een sterk schommelend inkomen als regel meer belasting betaalt dan iemand, die over eenzelfde aantal jaren hetzelfde inkomen heeft gehad, maar dat heeft verkregen door een jaarlijks gelijkblijvend bedrag. Als voorbeeld noemt spreker, dat wanneer iemand over drie jaren resp. f. 8.000,--, f. 18.000,-- en f. 10.000,-- per jaar verdient, hij hierover aan belasting is verschuldigd resp. f. 1.000,--, f. 4.518,-- en f. 1.603,--. In totaal is dus bij een inkomen van f. 36.000,-- in drie jaar f. 7.201,-- aan belasting verschuldigd. Iemand, die elk jaar een vast inkomen van f. 12.000,-- geniet, betaalt hierover per jaar f. 2.215,-- en dus in drie jaar f. 6.645,--, hetgeen dus f. 556,-- gunstiger uitvalt.

Er is mijns inziens - zo vervolgt spreker - voor dit verschil geen enkele rechtvaardiging aan te voeren. Het is kortweg gezegd onbillijk en onjuist. En ik meen, dat de landbouw zich met alle ten dienste staande middelen hiertegen moet verzetten.

Het vierde punt geeft de afgevaardigde aanleiding tot het volgende betoog.

Onze regering schijnt genoodzaakt te worden om aan de hoge Nederlandse bevolkingsaanwas een bestaan te verschaffen en deswege de industriële produktie te stunen door heffing van invoerrechten en beschikbaarstelling van een zo goedkoop mogelijk voedselpakket. Dit voedselvoorzieningsstreven, dat geen landbouwpolitiek genoemd mag worden, maakt het niet mogelijk om een geleidelijke investeringspolitiek ter wille van mechanisatie - op het merendeels op gezinsarbeid ingestelde agrarische bedrijf - in te voeren en op het platteland de moderne outillage te betalen, welke nodig is om het leven van de bewoners in de dorpen en op het veld op de vereiste hoogte van deze tijd te brengen. De bouwboer locpt vast met een lonende vruchtopvolgning. Ter verduidelijking noemt spreker enkele cijfers. Koolzaad - voorheen een garantieprijs van f. 60,-- per 100 kg; zou nu in verband met de gestegen lonen f. 80,-- dienen te zijn, doch is momenteel f. 45,--. De heer Den Hartog praat er alle jaren bij de Landbouwbegroting wel over, maar hij dient nooit een voorstel in. Het Unileverkapitaal schijnt ook een woordje mee te spreken.

Blauw maanzaad - indien enigszins lonend zou de garantieprijs f. 150,-- moeten bedragen; is momenteel f. 65,--. Er is veel Poolse concurrentie.

Groene erwten - kostprijs ongeveer f. 60,--; garantieprijs is f. 30,--. Veel Amerikaanse concurrentie.

Vlas - bij goede oogst wordt ongeveer de kostprijs gemaakt. Tot dusver werd ook een premie voor de bewerking tot lint ontvangen, maar dat is ook zo maar afgeschaft. In de Tweede Kamer werd er niets over gehoord. In Frankrijk en België wordt de teelt aanzienlijk gesteund. Suikerbieten - voor het noorden van Friesland niet meer

lonend. De kleine verhoging van de garantieprijs betekent eigenlijk een verlaging, gezien de komende loonsverhogingen, waarbij komt, dat de overschotten tegen steeds dalende prijzen op de wereldmarkt moeten worden verkocht; hetgeen dan weer verdisconteerd wordt in de prijs.

Aardappelen - de kostprijs van 1 H.A. aardappelen voor de plant, waar het noorden van Friesland nog zo'n beetje op drijft, is gestegen tot boven de f. 4.000,-- per H.A.

Na de oorlog zijn de prijzen van onze landbouwprodukten bij de grens met enorme bedragen afgeroomd. De pot, die toen gevormd is, zou gebruikt worden wanneer het mis ging. Waar is nu die pot?

Tot slot het Landbouwschap. Het is wel eigenaardig - zo gaat de heer Postma voort - dat er een stroom van ingezonden stukken in één van de grootste dagbladen verschijnt, wanneer het de zaak-Van der Putten betreft; maar wanneer een journalist in datzelfde blad het Landbouwschap afkraakt, dat er niets van heel blijft, leest men nooit een stukje tegen dat betoog. Wel een bewijs, dat de lezers het ermee eens zijn. Die journalist schrijft o.a.: het is niet alleen fascistisch, maar ook hitleriaans, het is een stelletje staatsruiveniers. Dat laatste is volkomen onjuist, dat moet zijn "boerenruiveniers". Extra belasting voor de boer in de vorm van een heffing van zes millioen. Deze instelling past ook helemaal niet bij onze vrijheid en onze democratie. Ik heb indertijd honderden brieven ontvangen van partijgenoten, toen ik eens een artikelje in ons blad Vrijheid en Democratie had geschreven tegen het Landbouwschap. Ze kwamen allemaal op hetzelfde neer; we zitten ermee, maar hoe komen we er af. Ik heb geantwoord: dat is heel eenvoudig, wanneer een van onze geachte afgevaardigden maar een voorstel indient van de volgende inhoud: vanaf heden is de heffing op het Landbouwschap vrijwillig.

De heer Postma vraagt voor zijn suggesties gaarne de aandacht der Kamerfracties.

De heer Ir. P. Maas Geesteranus (Bilthoven) wil zich meer in het bijzonder tot de Eerste Kamerfractie richten. Bij de behandeling van de begroting van het departement van Defensie in de Tweede Kamer is ook de geestelijke verzorging van dienstplichtigen-Humanisten ter sprake gekomen. Het antwoord terzake van de Minister van Defensie heeft spreker niet erg kunnen voldoen. De afdeling De Bilt-Bilthoven telt slechts weinig humanisten, maar toch richt zij unaniem het verzoek tot de Eerste Kamerfractie, om in deze kwestie diligent te blijven en hierop bij de behandeling van deze begroting in de Eerste Kamer nogmaals de aandacht van de minister te vestigen. Het antwoord van de minister lijkt op het bekende kluitje in het riet. De buitenkerkelijken zijn ook Nederlanders en mogen niet de straat op worden gestuurd, wanneer zij dienstplichtig zijn. Spreker hoopt bij de komende behandeling van deze begroting in de Eerste Kamer een bevredigender antwoord van de minister te mogen vernemen.

De heer Ds. J. H. Ritzema Bos (Doetinchem) betuigt allereerst namens de afdeling Doetinchem de welgemeende dank aan de fracties zowel van de Eerste als van de Tweede Kamer voor de wijze, waarop zij gesproken hebben bij de behandeling van de Nieuw-Guineazaak. Speciaal noemt hij mevrouw Stoffels-Van Haaften en de heer Van Riel, zonder daarbij iemand anders tekort te willen doen. Want ook buiten het parlement getuigen de leden der fracties, op vergaderingen, van hun verantwoordelijkheidsgevoel

jegens de rechtsorde in deze wereld. Nederland behoort tot de kleinere landen. Spreker zegt dit niet, omdat hij meent, dat ons land toch niet meer meetelt in het internationale spel. Hij zegt het wèl, omdat het juist de kleinere landen zijn, wier "to be or not to be" nauw samenhangt met de handhaving van de wereldrechtsorde. Wanneer Nederland te gemakkelijk zou heenstappen over nadrukkelijke beloften onzerzijds aan de bevolking van Nieuw-Guinea gegeven, dan zijn wij het, die meewerken aan het op losse schroeven zetten van in de wereld gesloten verdragen, ook verdragen met ons.

De heer Ritzema Bos meent, dat, afgezien van de vraag of in deze moderne tijd, waarin het recht op zelfbeschikking zo'n grote plaats inneemt in de internationale politiek, een volk tegen zijn verlangen zou mogen worden uitgeleverd aan een vreemd gezag, in het geval Nieuw-Guinea nog een geheel ander probleem aan de orde is. Indonesië is een dictatuur, met een gebreidelde pers, met een verbod op internationale verenigingen als vrijmetselarij, Rotary, padvinderij e.d. en met de gevangenis als behuizing voor democratische elementen. Indonesië is bovendien een dictatuur, die de chantage als voornaamste wapen hanteert, terwijl ten slotte elke vorm van zelfbeschikking in dat land reeds enkele maanden na de onafhankelijkheidsdatum met geweld werd gesmoord. De vraag is dus niet alleen of Nederland het Papoeavolk tegen zijn wil mag uitleveren aan een vreemd gezag. De vraag is ook of men een volk, dat men de eerste schreden op het pad der democratie heeft bijgebracht, mag uitleveren aan de chaotische willekeur van deze dictatuur. De vraag is verder, of men mag buigen voor de chantage van één dictator, dusdoende elke dictatuur aanmoedigend ter verkrijging van haar wil tot chantage over te gaan.

De heer Ritzema Bos is van oordeel, dat het antwoord hierop "neen" moet luiden. Dit allereerst ter wille van Nieuw-Guinea zelf, maar ook ter wille van recht en fatsoen in de wereld. Het is spreker's stellige overtuiging, dat zolang de Papoea's een beroep doen op Nederland hen niet in de steek te laten, Nederland het been strak moet houden in die zin, dat er met Nieuw-Guinea niets gebeurt, dat ingaat tegen de uitdrukkelijke wensen van de bevolking aldaar.

Spreker wil de vergadering een tweetal passages over het zelfbeschikkingsrecht in herinnering brengen. De eerste is van wijlen Minister Van Maarseveen en dateert van voor de soevereiniteitsoverdracht. In de Handelingen der Tweede Kamer van 8 December 1949 (pag. 819, rechts) kan men lezen: "Ook internationaal zal het, zo nodig, mogelijk zijn belangstelling voor het zelfbeschikkingsrecht te wekken". De tweede is van na de soevereiniteitsoverdracht. In de Handelingen der Tweede Kamer van 11 December 1952 kan men de woorden van Minister Luns lezen: "Afgezien van de vraag of het wenselijk zou zijn deze kwestie weer op internationaal niveau te brengen, geloof ik, ik geloof met grote stelligheid, dat het onmogelijk zou zijn". Verder herinnert de heer Ritzema Bos er de vergadering aan, dat Indonesië in 1950 het zelfbeschikkingsrecht ontkrachtte, ondanks de internationale garanties, waarmede de soevereiniteitsoverdracht was omgeven. Tegen hen, die zich nu beroepen op Indonesische uitlatingen over zelfbeschikking voor de Papoea's na een tienjarig Indonesisch bewind, zou spreker Ambon tot getuige willen roepen, dat nog geen jaar van zijn zelfbeschikking heeft kunnen profiteren. Dat Nederland met Indonesië nimmer over overdracht van Nieuw-Guinea mag spreken, vindt zijn diepste oorzaak in het Ambon-drama. Spreker zou de

leden der fracties willen vragen dit motief bij de regering naar voren te brengen. Wellicht komt dan het recht van de Ambonezen nog eens in het licht der internationale schijnwerpers tot heil van Nieuw-Guinea en Ambon beide en tot heil van Nederland, dat dan meewerkt aan het hooghouden van de internationale wereldorde.

Dr. A. P. J. v. d. Burg (Rijswijk) deelt namens de afdeling Rijswijk mede, dat in het algemeen grote waardering bestaat voor de wijze, waarop mejuffrouw Ten Broecke Hoekstra de volksgezondheidszaken in de Tweede Kamer behandelt. Ik ben echter erg geschrokken - zo vervolgt spreker - van het pleidooi, dat zij bij de behandeling van de begroting van Social Zaken en Volksgezondheid hield om de z.g. paranormale genezers een zekere bevoegdheid tot de uitoefening van de geneeskunst te geven. Nog meer ben ik geschrokken, dat haar betoog in extenso in "Medisch Contact", een orgaan voor 6000 leden, is gepubliceerd. Ik ben verontrust, omdat mejuffrouw Ten Broecke Hoekstra als enige sprak, waaruit men zou kunnen concluderen, dat zij het standpunt in de V.V.D.-fractie vertolkte. Ik ben niet iemand, die buitenissige geneesmethoden zo maar afwijst. Ik heb mij daarin verdiept en meer dan eens mijn medewerking verleend om wetenschappelijk na te gaan wat de waarde van sommige sectarische geneeswijzen is. Het resultaat was steeds teleurstellend. Deze werkwijzen konden de toets der wetenschappelijke critiek niet doorstaan.

In de Kamer is aan mejuffrouw Ten Broecke Hoekstra gevraagd wat bonafide paranormale genezers zijn. Mejuffrouw Ten Broecke Hoekstra heeft niet geantwoord. Mijn antwoord is: malafide paranormale genezers zijn mensen, die willens en wetens de zieken bedriegen; bonafide paranormale genezers zijn lieden, die onbewust de zieken en zichzelf bedriegen. Zij menen bijzondere krachten te hebben.

Waarom is het zo gevaarlijk - zo vervolgt de heer v. d. Burg - zgn. paranormale genezers een bevoegdheid te geven? Men kan schematisch 4 groepen ziekten onderscheiden:

1. ziekten, die vanzelf overgaan, ook zonder behandeling;
2. ziekten, die alleen door medisch ingrijpen genezen of waarvan de ernst en de duur door medische behandeling worden verminderd;
3. ongeneeslijke ziekten;
4. ingebeelde ziekten.

De meeste successen zullen de zgn. paranormale genezers kunnen boeken bij de ziekten, die toch wel vanzelf overgaan en bij de ingebeelde ziekten. Ook ongeneeslijke ziekten zullen soms de hulp van de zgn. paranormale genezers inroepen. Groot gevaar ontstaat vooral, wanneer de zgn. paranormale genezers mensen gaan "behandelen", die een ziekte hebben, die zonder tijdige medische behandeling een veel slechtere prognose heeft. Want de zgn. paranormale genezer kan niet onderscheiden wat wel of niet geneeslijk is, wat wel of niet ingebeeld is. Hij kan geen diagnose stellen. De diagnostiek is een moeilijk vak, waarin men lang gestudeerd en veel geoefend moet hebben.

Het is overigens voor iemand, die meent over paranormale genezende krachten te beschikken, ook in Nederland mogelijk de bevoegdheid tot uitoefening van de geneeskunst te krijgen. Hij behoeft slechts de medische studie te volgen en het artsexamen af te leggen. Is zijn voorbereiding daarvoor niet voldoende, dan kan hij overschakelen van paranormale geneeskunde naar het paramed-

dische beroep (heilgymnastiek-massage). Maar is zijn vooropleiding en intellect ook daar niet voldoende voor, dan zal ieder weldenkend mens het er mee eens zijn, dat men zulke personen niet op de zieken mag loslaten.

Mevrouw Ten Broecke Hoekstra hield haar pleidooi natuurlijk vanuit haar liberale overtuiging, dat ieder mens de vrijheid moet hebben zich te laten behandelen door wie hij wil. Of zich en zijn kinderen ook niet te laten behandelen, zoals Lou de palingboer propageert? Maar wanneer de V.V.D. op dit gebied zo voor de vrijheid zonder gebondenheid is, dan verbaast het mij ten eerste, dat er van V.V.D.-zijde nog geen enkele stem is opgegaan tegen de voorstellen van de S.E.R. en de Sociale Verzekeringsraad voor een nieuwe Arbeidsongeschiktheidswet. In deze wet wordt voorgesteld, dat de bedrijfsverenigingen het recht krijgen de patient aan de behandeling van de door de patient zelf gekozen huisarts of specialist te onttrekken, wanneer de bedrijfsvereniging meent, dat die behandeling niet goed is. Zulks op straffe van intrekking van de uitkering. Wij maken ons zeer bezorgd over het zelfbeschikkingsrecht van de Papoea's. Wanneer dit voorstel van de Sociale Verzekeringsraad wet wordt, verliezen alle loontrekkenden beneden een inkomen van f.10.000,-- het zelfbeschikkingsrecht over hun eigen lichaam. Of kan de V.V.D. haar stem hier niet meer tegen verheffen omdat in dit voorstel werknemers- en werkgeversorganisaties elkaar hebben gevonden?

Het toekennen van enige bevoegdheid aan zgn. paranormale genezers geeft het publiek een vals gevoel van veiligheid. Toch zou ik aan de vrijheidsdrang van mevrouw Ten Broecke Hoekstra enigermate tegemoet willen komen: ik zou het strijken en blazen van deze mensen niet strafbaar willen stellen en ze willen indelen, waar zij bij horen, bij de waarzeggers, koffiedikijkers, telepathen e.d. Wanneer zij echter de diagnostiek beoefenen of medicijnen of geneeswijzen voorschrijven moeten zij strafbaar zijn en blijven - aldus Dr.v.d.Burg.

Mevrouw H.Buddingh-de Vries Lentsch (Veenendaal) deelt mede, dat de afdeling Veenendaal zich kan verenigen met de houding van de Tweede Kamerfractie ten aanzien van het woningbeleid van de Regering, behoudens op één punt. Reeds jaren wordt geconstateerd, dat vele woningwetwoningen bewoond worden door mensen, die er niet of niet meer in thuis horen. Waarom wordt er van de zijde van de V.V.D. niet op aangedrongen, dat deze bewoners, met een inkomen van b.v. boven de f.12.000,--, deze woningen binnen een gestelde termijn verlaten, of een huurtoeslag moeten gaan betalen, waardoor de rijksbijdrage op deze woningen aanzienlijk kan worden verminderd? Op deze wijze zouden deze zwaar gesubsidieerde woningen weer beschikbaar komen voor de groepen voor wie ze bestemd zijn.

Mevrouw Buddingh begrijpt, dat de Tweede Kamerfractie deze suggestie niet direct zal aanvaarden. Zij meent, dat mede in verband met de komende verkiezingen, hier toch wel aandacht aan zou moeten worden besteed. Het is een punt, waarop men de V.V.D. zou kunnen aanvallen. Gaarne zal spreekster het standpunt van de Kamerfractie vernemen.

De heer A.J.H. Horstmeier (Velp) dringt er bij de Kamerfractie op aan alle invloed aan te wenden

tot het zo spoedig mogelijk tot stand brengen van de wettelijke verplichting tot verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid voor alle deelnemers aan het wegverkeer.

De heer W. van Dijk (Nijmegen) heeft in de rubriek "Hart op de tong" van de VARA op Donderdag 22 Februari jl. een vraaggesprek beluisterd tussen een vertegenwoordiger van de VARA en enkele bewoners uit een blok gemeentelijke noodwoningen te 's-Hertogenbosch. In de antwoorden op de gestelde vragen - die kennelijk van te voren waren doorgenomen - viel de klemtoon niet alleen op de onbewoonbaarheid van deze als krotten bestempelde noodwoningen, maar werd tevens door een van de slachtoffers verklaard, dat de overheid de beter-gesitueerden voortrekt en de arbeider achterstelt, hetgeen niet getolereerd kan worden - aldus de VARA. Na deze uitzending was het woord aan mejuffrouw Lemaire, Tweede Kamerlid voor de P.v.d.A., die dit schandelijke nog eens onderstreepte en tevens een aanval deed op het beleid van Minister van Aartsen in het bijzonder en op dat van het gehele kabinet De Quay in het algemeen. Hierbij werd de radiotijd van "Hart op de tong" niet alleen gebruikt voor rechtstreekse verkiezingsradiopraat, maar werd deze rubriek door de VARA misbruikt om propaganda te maken voor een op Zaterdag 24 Februari 1962 door de P.v.d.A. in 's-Hertogenbosch te houden congres over krot-opruiming.

In verband hiermede zou de heer Van Dijk de Tweede Kamerfractie enkele vragen willen stellen. Is de fractie niet van mening:

1e. dat paal en perk dient te worden gesteld aan de dagelijks voortdurende verkiezingsmedewerking van de VARA aan de P.v.d.A., waardoor de toekenning van de veertien-daagse 10-minutenregeling tot een aanfluiting is geworden;

2e. dat, waar in ons huidige radiobestel het maken van reclame ten strengste heet te worden tegengegaan, deze rechtstreekse reclame voor congressen van de P.v.d.A. en van andere politieke en niet-politieke manifestaties in dezelfde geest, ten spoedigste dient te worden beëindigd, tenzij de regering ertoe bereid zou zijn aan alle politieke partijen eenzelfde mogelijkheid, ook in tijd, te verschaffen, waarmee evenwel onze Nederlandse radio-uitzendingen nog meer aan belangrijkheid zouden inboeten;

3e. acht zij de mogelijkheid aanwezig om, hetzij op eigen initiatief, hetzij in combinatie met dezelfde stroming die leeft in de C.H.U. en ook in de K.V.P. en de A.R., bij de regering op korte termijn een voorstel aanhangig te maken, in welke vorm dan ook, dat aan deze ongezonde toestand een einde maakt en waarbij eventueel tevens de weg wordt gewezen om door het inlassen van strengere en streng toe te passen bepalingen in de radio-wetgeving aan deze overtredingen en misbruiken definitief een einde te maken?

De heer J.E. van Hulst (Bloemendaal) is het opgevallen, dat de problematiek met betrekking tot de landbouw en bodemcultuur bijzonder ingewikkeld is geworden. In de Kamer worden deze problemen merendeels als binnenlandse problemen behandeld. Spreker is van mening, dat wij hierbij ook het oog op het buitenland gericht moet houden. Niet alleen in Nederland ligt de beslissing, er moet rekening worden gehouden met de Europese visie. Bij de bepaling van een standpunt moeten de Nederlandse belangen tegen die van Europa als geheel worden afgewogen.

Meer internationaal denken en handelen is bij het nemen van beslissingen noodzakelijk.

De heer Bootsma (Berkenwoude) wil niet in herhaling treden van hetgeen de heer Ritzema Bos reeds heeft naar voren gebracht. Hetgeen deze heeft opgemerkt met betrekking tot het zelfbeschikkingsrecht kan hij ten volle onderschrijven. Hij zou de Kamerfracties willen opwekken tot steun aan de zaak van Nieuw-Guinea, om op deze wijze iets goed te maken van het onrecht, dat door de regering de bevolking van de Zuid-Molukken is aangedaan.

Spreekster uit voorts kritiek op het beleid van het Commissariaat van Ambonezenzorg. Hij weet, dat velen zijn mening delen en hoopt, dat ook de V.V.D.-fracties protest zullen aantekenen. Tegen het overbrengen van de Zuid-Molukkers naar woonwijken bestaat op zichzelf geen bezwaar; wel bestaat er bezwaar, dat het Commissariaat van Ambonezenzorg zo weinig begrip toont voor de mensen van Ambon en hun zelfbeschikkingsrecht. Wanneer men hen voor de keuze stelt: in de Nederlandse samenleving opgaan of terugkeren naar Indonesië, zodat de fouten van de Nederlandse regering zullen worden vergeeten, dan is dit geen zelfbeschikking, doch dwang. Op die grond weigeren zij aan de maatregelen mee te werken. Gaarne vraagt de heer Bootsma de aandacht der fracties voor dit standpunt. Hij hoopt, dat zij erin zullen slagen ook de regering voor het standpunt der Ambonezen te winnen, opdat het beleid van het Commissariaat van Ambonezenzorg volledig gewijzigd kan worden. Met goede voorlichting, doch zonder de inschakeling van politietroepen, het afsluiten van waterleidingen en dergelijke maatregelen van overheidswege zijn de Ambonezen zeker bereid naar de woonwijken te gaan, waar het eigen karakter, de eigen scholen en verenigingsgebouwen bewaard kunnen blijven.

De heer Mr. H. van Riel, als Voorzitter der Eerste Kamerfractie de sprekers antwoordend, meent de beantwoording van de vragen van de heer Scholte aan de Tweede Kamerfractie te moeten overlaten, omdat het beleidsinitiatief van haar is uitgegaan. Het was een goed beleidsinitiatief en er zal dienen te worden afgewacht welke de resultaten zijn, alvorens een eigen standpunt te bepalen. Een uitzondering wil spreker maken met betrekking tot de opheldering, die de heer Scholte heeft gevraagd ten aanzien van het starfighterbeleid van Minister Visser. Er behoort een bijzonder grote kennis toe van de Amerikaans-Nederlandse verhoudingen, van vliegtuigtypen en het aankopen ervan en van de onderlinge samenhang om hier een oordeel te kunnen vellen. Het starfighterbeleid is een zeer moeilijke zaak, net zo moeilijk als het melk- of graanprijzenbeleid. Wanneer men terzake niet over voldoende deskundigheid beschikt, kan men hierover beter geen opmerkingen maken.

Aan de heer Postma antwoordt de heer Van Riel, dat van de zijde der V.V.D. bij voortduring stelling is genomen tegen de gemeenteclassificatie. Het is echter onmogelijk deze ineens afgeschaft te krijgen. Wij zullen echter in deze richting blijven voortgaan.

Het streven van de regering om de boeren in Nederland een redelijk bestaan te verschaffen heeft tot steeds hogere prijzen geleid. Men moet het landbouwbeleid echter ook in Europees verband bezien. De omstandigheden, waaronder in de verschillende landen gewerkt wordt, zijn vaak geheel afwijkend. De Nederlandse landbouw dient te

bedenken, dat het hierdoor zeer moeilijk zal zijn tot een redelijke prijsvaststelling te komen. Enkele landen hebben een tamelijk gunstig landbouwbeleid kunnen voeren, omdat zij met een produktietekort hebben gezeten. Wanneer men dan in E.E.G.-verband ziet, dat er een produktieoverschot gaat ontstaan en het in de toekomst ook niet meer mogelijk zal zijn met invoerrechten te werken, zal dit een hoge prijsvaststelling beïnvloeden. Te hoge prijzen zullen onze concurrentiepositie kunnen schaden. Door de E.E.G. wordt het landbouwvraagstuk nog gecompliceerder dan het op zichzelf al is.

De suggestie om de heffing van het Landbouwschap vrijwillig te doen zijn klinkt wel goed in de oren, maar is in de praktijk toch niet uitvoerbaar. Hiermede zou vrij spel worden gegeven aan degenen, die er wel van willen profiteren, maar er niet aan willen bijdragen, hetgeen dus een zekere premie op de onwil zou betekenen. Men kan bij een publiekrechtelijk orgaan nu eenmaal niet aan een heffing ontkomen. Ook de waterschappen kennen deze heffingen. Te verwachten valt, dat de landbouwproblematiek in de toekomst in de E.E.G. ongewoon moeilijk zal worden. In dit grote geheel zal een zo straf mogelijke organisatie van de landbouw de enige mogelijkheid zijn om de boerenstand een zo gunstig mogelijk bestaansniveau te verzekeren. Men moet niet trachten de kracht van de boerenstand te ondermijnen. Zoals het starfighterbeleid vraagt ook het landbouwbeleid om deskundigheid en inzicht in internationale verhoudingen. Men moet hier niet iets willen doorzetten wat de kracht van het Landbouwschap zou kunnen schaden.

Tot de heer Maas Geesteranus wil de heer Van Riel opmerken, dat de liberalen steeds voor de rechten van het humanisme zijn gekomen. Hij meent dat de Minister van Defensie juist zeer goed naar de wensen van deze zijde heeft geluisterd en gelooft, dat men in de kringen van het Humanistisch Verbond thans geenszins ontevreden is. De staat heeft niet tot taak de buiten-kerkelijken naar het Humanistisch Verbond te drijven. De staat is niet anders verplicht aan hen, die geestelijk gesteund willen worden, daartoe in de gelegenheid te stellen. De Minister heeft geantwoord, dat eerst van enige ambitie in humanistische richting moet blijken. Men dient niet te vergeten, dat het Humanistisch Verbond in Nederland slechts 20 à 25.000 leden telt, terwijl de katholieken en de verschillende protestants-christelijke richtingen miljoenen leden tellen en reeds gedurende vele honderden jaren een belangrijke rol in de samenleving spelen. Het Humanistisch Verbond moet eerst nog zijn belang voor de Nederlandse samenleving bewijzen.

Spreker dankt de heer Ritzema Bos voor de vriendelijke woorden aan het beleid der Eerste Kamerfractie ten aanzien van Nieuw-Guinea gewijd. Met instemming heeft hij het betoog van de heer Ritzema Bos aangehoord. De heer Van Riel is het ermede eens, dat wij ons niet moeten buigen voor de chantage van één dictator, dat wij niet gemakkelijk over eensgegeven beloften heen moeten stappen en dat wij de kwestie-Ambon in het internationale vlak naar voren moeten brengen. Hij wijst er echter op, dat Nederland in de eerste plaats tot taak heeft de bevolking van Nieuw-Guinea te beschermen. Dit stelt onze regering voor bijzonder grote technische problemen wat het militaire vervoer betreft, waarvan de chartervluchten één facet vormen. De mate van bescherming is afhankelijk van de oplossing van deze problemen. Wanneer men eenmaal heeft aanvaard, dat de bescherming van de bevolking van Nieuw-Guinea op Nederland rust, dan is het duidelijk, dat men



niet lichtvaardig over deze zaak heen kan stappen. Zeer verantwoordelijke beslissingen moeten worden genomen binnen het raam van buitengewoon ingewikkelde gegevens. Internationale verhoudingen, die ten dele weer internationale mogelijkheden bepalen, moeten tegen elkaar worden afgewogen, tegen de achtergronden, die de heer Ritzema Bos heeft genoemd. Maar ook tegen achtergronden, die velen niet kennen. Welvaart in vrijheid voor iedereen is een leuze, waarvan de toepassing op de Papoea-bevolking in de omvang van het militaire conflict haar begrenzing vinden kan. Hier is medebepalend de vraag, welke gevolgen een zeer uitgebreid militair conflict, dat te land wordt uitgevochten, voor de bevolking zal hebben.

De heer Van Riel heeft veel waardering voor het pleidooi van de jonge woordvoerder, de heer Bootsma, ten gunste van de Ambonezen in Nederland. De heer Bootsma kan echter niet verwachten, dat de gemaakte opmerkingen ten aanzien van het Commissariaat van Ambonezenzorg in deze vergadering afdoende worden beantwoord. De Eerste Kamerfractie zal echter ter zake diligent blijven.

Spreker kan Dr. Van der Burg antwoorden, dat hij het liberale vrijheidsbegrip zeer hoog acht, alsook een ieders persoonlijke vrijheid om onder omstandigheden iets te doen wat misschien onverstandig kan worden genoemd. Is het als onderdeel der persoonlijke vrijheid en ook uit een oogpunt van barmhartigheid zo verkeerd dat er mensen zijn, tot wie men zich in die gevallen, waarin de wetenschap geen uitkomst brengt en er sprake is van een ongeneeslijke ziekte, kan wenden? Eerst sedert korte tijd is bekend welk een buitengewoon nauw verband er bestaat tussen lichaam en geest. Er zijn gevallen bekend, waarin mensen inderdaad door paranormale genezers geholpen worden. En dit niet, omdat de paranormale genezer een bepaalde therapie toepast maar omdat degene, die zich onder zijn behandeling stelt, in hem gelooft. Men wordt vaak ziek, omdat men ziek wil worden, als vlucht uit een conflictsituatie. Vaak kunnen deze patienten weer volwaardige leden der maatschappij worden, als zij iemand vinden tot wie zij zich kunnen wenden en die hen aan wil horen. De doktoren zijn overbelast, zij hebben hun ziekenfonds en maar weinig tijd beschikbaar. Men kan medicus zijn en toch geen bijzonder fascinerende invloed hebben op de patienten. De heer Van Riel wijst er tenslotte op, dat de heer De Vos van Steenwijk in de Eerste Kamer heeft bepleit ten aanzien van het verlenen van bevoegdheden aan paranormale genezers wel de nodige voorzichtigheid te betrachten.

De heer J.H. Couzy, Lt. Generaal o.n.a. en Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, meent ten aanzien van het starfighterbeleid van Minister Visser wel enige verduidelijking te kunnen geven.

Onder het vorige kabinet moest een beslissing worden genomen over de vervanging van de vliegtuigen van onze luchtmacht. De toenmalige Minister van Defensie heeft deze beslissing voor zijn opvolger laten liggen en Minister Visser moest zich hieromtrent dus eerst oriënteren en advies inwinnen. De technische adviseurs, zowel van de Nederlandse als van de Belgische Minister van Defensie, spraken zich uit voor de aanschaffing van de Starfighter en niet van de Miraille, een Frans vliegtuig. Van Franse zijde werd enorme pressie uitgeoefend om ons tot aanschaffing van de Miraille te brengen. De Minister van Buitenlandse Zaken, Couve de Murville, kwam zelfs persoonlijk naar Nederland om onze

regering onder druk te zetten. Omdat de Nederlandse regering echter nog altijd hulp van Amerika ontving, welke niet zou worden voortgezet als wij buiten Amerika zouden kopen, werd dit mede bepalend voor de aanschaf der vliegtuigen. Een derde factor hierbij was, dat de Nederlandse luchtmacht moet samenwerken met de Belgische, Canadese en Duitse luchtmachten. De Canadese en Duitse luchtmacht hadden al beslist ten gunste van de Starfighter E.104. De Belgische en Nederlandse luchtmacht stonden nog voor een beslissing. Aanschaffing van starfighters zou de samenwerking in NAVO-verband niet alleen in de lucht, maar ook voor de gronddienstbelangrijk vereenvoudigen. Duitsland krijgt geen hulp van Amerika en moet alles hetzij zelf produceren of in Amerika kopen. De Duitse industrie kon nog niet in de behoefte voorzien, dus hebben de Duitsers laten weten, dat als Nederland en België tot dezelfde aanschaffing zouden overgaan, de produktie gezamenlijk zou kunnen geschieden, hetgeen mede met het oog op de vervanging en voorziening van onderdelen voor de gezamenlijke luchtmachten van groot belang was. Al deze motieven, waarvan vooral de technische zwaar wogen, hebben tot de keuze der starfighters geleid. De Minister heeft enige tijd genomen om de zaak te overwegen. In December 1959 viel de beslissing. België nam wat langer tijd, maar ook daar viel op 11 Januari 1960 eenzelfde besluit. Daarna is een tegenvaller opgetreden ten aanzien van het aandeel van de Amerikaanse hulp hierin. Amerika zag zich namelijk genoodzaakt zijn hulp aan het buitenland drastisch te beperken. Spreker gelooft niet, dat men daar de Minister enig verwijt van kan maken. Hij hoopt, dat zijn uiteenzetting ten aanzien van deze kwestie verhelderend zal werken.

Mr. F.G. van Dijk, Lid van de Tweede Kamerfractie, kan de heer Postma de verzekering geven, dat de V.V.D. de politiek, die de gemeenteclassificatie wil opheffen, gaarne steunt en zal blijven steunen.

Wat de inkomstenspreiding voor de belastingberekening over enkele jaren betreft, de door de heer Postma naar voren gebrachte argumenten waren aanleiding om dit punt in het Liberale Landbouwrapport op te nemen. Het belastingbeleid is echter één groot samenhangend geheel. Men moet nagaan, wanneer dergelijke desiderata verwezenlijkt kunnen worden. Ook hier zal elke activiteit, die erop gericht is de progressie der belastingen te doen verdwijnen van de zijde der V.V.D. worden gesteund.

Wat de internationale aspecten der landbouwpolitiek betreft, de heer Van Dijk is het ermede eens, dat hieraan in de Kamer te weinig aandacht wordt besteed. Wel wordt ieder jaar de ontwikkeling van de Euromarkt onder de loupe genomen. Spreker heeft zelf bij die gelegenheden de vraag gesteld, hoe de binnenlandse landbouwpolitiek zich zal verhouden tot die van de E.E.G. Na de ratificatie der Europese Verdragen werd de vraag opgeworpen hoe het landbouwbeleid van de zes deelnemende landen zich nu zal aanpassen aan een te voeren gemeenschappelijk beleid. De onlangs in Brussel genomen besluiten houden in, dat de regeringen der zes landen niet meer de vrijheid hebben een volledig zelfstandig landbouwbeleid te voeren, doch dat zij zich aan elkaar moeten aanpassen om tot een gecoördineerd beleid op landbouwgebied te komen.

Wat het prijsbeleid in de landbouw betreft wil de heer Van Dijk vooropstellen, dat elk jaar opnieuw door de Minister van Landbouw overleg wordt ge-

pleegd met de landbouworganisaties over het te voeren beleid. Niet de Kamer bepaalt dit beleid. Zij treedt hier alleen in, als tussen de minister en de organisaties verschil van mening bestaat en onderzoekt dan wie van beide partijen gelijk heeft. Voor het lopende jaar bestond tussen de minister en de organisaties volledige overeenstemming over het te voeren beleid.

Inderdaad vestigt de heer Den Hartog, zoals de heer Postma reeds opmerkte, ieder jaar weer opnieuw de aandacht van de minister op de koolzaadkwestie. Andere middelen staan hem niet ter beschikking. Hij kan de minister niet dwingen de koolzaadkwestie te regelen.

Hetgeen de heer Van Riel heeft opgemerkt met betrekking tot de positie van het Landbouwschap heeft spreker's volle instemming. Hij wil er alleen nog aan toevoegen, dat het Landbouwschap geheel volgens de Wet op de Bedrijfsorganisatie is tot stand gekomen in volkomen overeenstemming tussen regering en betrokken organisaties van werknemers en werkgevers. Van het moment van instelling af is het Landbouwschap een wettelijk bestaande instantie met alle bevoegdheden van dien. In de onderhandelingen, die plaats vinden tussen regering en organisaties vindt de regering in het Landbouwschap een gelijkwaardige gesprekspartner, mede door het achter hem staande apparaat. Voorheen was de grote moeilijkheid, dat de regering bij dergelijke onderhandelingen steeds goed toegerust was met cijfermateriaal, gegevens e.d. en de landbouwvertegenwoordiging hierover niet kon beschikken en vrijwel geheel op het gevoel moest afgaan. De heer Van Dijk meent, dat men zich bij de beoordeling van het Landbouwschap niet door gevoelsoverwegingen maar door praktische argumenten moet laten leiden.

Mejuffrouw Mr. J. J. Th. Ten Broecke Hoekstra, lid van de Tweede Kamerfractie, antwoordt aan Dr. Van der Burg, dat zij bij de behandeling van de begroting van Volksgezondheid in de Tweede Kamer haar persoonlijke mening heeft vertolkt en niet namens de fractie heeft gesproken. Met hetgeen de heer Van Riel over de paranormale geneeswijze heeft gezegd kan zij zich geheel verenigen. Zij kan Dr. Van der Burg de verzekering geven, dat zij ten aanzien van het verlenen van bevoegdheid aan paranormale genezers zeer voorzichtig te werk zal gaan. De toestand is echter zo, dat men nu al jaren bezig is een regeling te creëren om hen, die van de diensten van deze genezers gebruik maken op een of andere wijze te beschermen, b.v. door de verplichting te scheppen eerst een arts in te schakelen alvorens zich tot een paranormale genezer te mogen wenden.

Wat de Arbeidsongeschiktheidswet betreft, deze verkeert nog in een stadium van advies en is voorlopig nog niet aan de orde.

Mejuffrouw Ten Broecke Hoekstra heeft van de opmerkingen van de heer Van der Burg goede nota genomen en hoopt, dat hij desgevraagd te zijner tijd van advies zal willen dienen, zowel ten aanzien van dit onderwerp als van de paranormale genezers.

Tot de heer Bootsma wil spreekster opmerken, dat zij al jarenlang behoort tot de leden der fractie, die telkenmale in de Kamer voor de belangen der Ambonezen opkomen. In de Handelingen der Tweede Kamer over de begroting van Maatschappelijk Werk kan de heer Bootsma lezen, wat zij nog kort geleden over de Ambonezenzorg heeft gezegd. Aan de gemaakte opmerkingen zal zeker alle aandacht worden besteed.

Het verheugt de heer Mr. D. Schuitemaker, lid van de Tweede Kamerfractie, dat de afdeling Veenendaal zich met de houding der fractie ten aanzien van het woningbouwbeleid der regering kan verenigen en dat zij slechts op één punt nadere verduidelijking verlangt. De opmerking van mevrouw Buddingh ten aanzien van het in gebruik houden van woningwetwoningen acht hij niet geheel ten rechte. Men moet hier onderscheid maken tussen twee zaken. Er zijn dan in de eerste plaats degenen, die deze woningen bewonen en bij stijging op de maatschappelijke ladder naar duurdere woningen zouden moeten verhuizen.

In de tweede plaats zijn er degenen, die deze huizen toegewezen krijgen.

Dit laatste is nu juist een moeilijk punt, want dit houdt verband met het toewijzingsbeleid der gemeenten. Vaak worden deze woningen toegewezen aan mensen, die wat hun inkomen betreft best een duurdere woning kunnen betalen. Wat het toewijzingsbeleid betreft heeft spreker er bij de minister op aangedrongen een beroep op de gemeenten te doen om de woningwetwoningen zoveel mogelijk toe te wijzen aan de categorie, voor wie ze bestemd zijn.

In een rondschrijven aan de gemeentebesturen is hier dan ook nogmaals de aandacht voor gevraagd. Dwangmaatregelen in welke vorm ook zou de heer Schuitemaker willen ont-raden. De opschuiving naar duurdere woningen dient uit vrije keuze te geschieden en dit is alleen mogelijk bij een vrije woningmarkt.

De krotopruiming, die de afgevaardigde der afdeling Nijmegen even ter sprake heeft gebracht, geniet een hoge prioriteit, maar ook hier spelen de menselijke verhoudingen een rol. Ook de vaste commissie uit de Tweede Kamer voor Volkshuisvesting en Bouwnijverheid heeft een bezoek aan Den Bosch gebracht om een onderzoek in te stellen naar de onbewoonbaarheid van de gemeentelijke noodwoningen aldaar en zij heeft ook met de bewoners ervan gesproken. In tegenstelling tot de propagandistische uitzending van de VARA werd vastgesteld, dat de bewoners om verschillende redenen hun woningen niet willen verlaten. Zij zijn aan de omgeving gewend en willen niet gedwongen worden een hogere huur te betalen. Zo komen vele moeilijkheden bij de krotopruiming uit de menselijke verhoudingen voort, wat niet uit het oog mag worden verloren.

De Voorzitter zal de beantwoording op zich nemen van de punten, die de voorafgaande sprekers niet hebben behandeld.

Met de heer Horstmeier is spreker van mening, dat het van zeer groot belang is, dat er spoedig een wettelijke verplichting tot verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid voor deelnemers aan het wegverkeer tot stand komt. Er is reeds een wetsontwerp daartoe bij de Kamer ingediend, hetwelk momenteel in onderzoek is bij een hiervoor ingestelde bijzondere Kamercommissie, waarin zowel juridische deskundigen als deskundigen op verkeers-gebied zitting hebben. Spreker zelf is voorzitter van deze commissie en hij kan de heer Horstmeier de verzekering geven, dat zeker spoed zal worden betracht. Er zitten aan deze regeling echter vele ingewikkelde problemen vast, die nadere beschouwing verdienen.

Naar aanleiding van hetgeen de vertegenwoordiger van de afdeling Nijmegen heeft opgemerkt over het misbruik van de zendtijd voor politieke propaganda, merkt de Voorzitter op, dat de V.V.D. altijd ernstig bezwaar heeft gemaakt tegen de wijze van zendtijddistributie. Ons standpunt is, dat de zendtijd op redelijke wijze

over de richtingen, die van dit communicatiemiddel gebruik willen maken, dient te worden verdeeld. Onze bezwaren dateren al van dertig jaren terug. Ook toen is erop gewezen, dat zou moeten worden aangestuurd op een zodanig radiobestel, dat alle levensbeschouwelijke richtingen naar evenredigheid gelegenheid krijgen aan het woord te komen, met als ideaal een nationale omroep. Inderdaad beschikt de VARA over meer zendtijd en heeft de P.v.d.A. daardoor meer gelegenheid haar denkbeelden te verbreiden. Daarnaast moeten wij, als liberalen, op het standpunt staan, dat, wanneer er meer zendtijd ter beschikking komt, hierover in volstrekte vrijheid zal kunnen worden beschikt, zonder voorafgaande censuur. Wanneer ten aanzien van een bepaalde politieke of levensbeschouwelijke richting in de pers opmerkingen zijn gemaakt, zou het recht moeten bestaan om hierop via de radio van antwoord te dienen. In sommige landen kent men dit recht. Zeker bij een radiobestel als in Nederland bestaat er reden om een dergelijk recht van antwoord in het leven te roepen. Door beide Kamerfracties, in de Eerste Kamer bij monde van mevrouw Schouwenaar, in de Tweede Kamer door mevrouw van Someren, is aangedrongen op invoering van het droit de réponse voor de radio. De staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, die belast is met de radiozaken, heeft dit nu in onderzoek.

Wat de critiek op het beleid van Minister Visser betreft ontkent de Voorzitter niet, dat er ten aanzien van dit beleid in de Partij een zeker onbehagen is ontstaan. Men zal er goed aan doen zich af te vragen of er reden bestaat voor dit onbehagen, zoals de pers wil doen geloven. De Voorzitter wil hierbij het beleid van de Minister, voorzover dit in de vergadering ter sprake is gebracht, de revue laten passeren. Een rechtstreekse beoordeling van dit beleid is in deze vergadering niet mogelijk, dit behoort tot de bevoegdheid der Staten-Generaal.

Het beginselprogramma der Partij - zo vervolgt de Voorzitter - legt in artikel 6 uitdrukkelijk vast, dat de ministers, zowel collectief als individueel, volledig verantwoordelijk zijn aan de Staten-Generaal, met uitsluiting van iedere gedachte aan een mandaatsverhouding tussen regering en volksvertegenwoordiging. Hetzelfde artikel bepaalt ook de volledige zelfstandigheid, zo van ministers als van volksvertegenwoordigers tegenover de staatkundige partij, waartoe zij behoren. Dit zijn hoogst belangrijke beginselen, waar niet aan mag worden getornd.

Dit zou tot verhoudingen kunnen leiden, die funest zijn voor de ontwikkeling van de constitutionele monarchie, welke de hechte waarborg is voor de democratie van ons volk. Wij hechten aan deze beginselen, omdat, als wij deze met voeten gaan treden, de invloed van de volksvertegenwoordiging teloor zou gaan. De Vierde Franse Republiek is een slecht voorbeeld van het ontbreken van de parlementaire invloed.

Vasthoudende aan de zuivere grondbeginselen van het beginselprogramma wil dit dus zeggen, dat de ministers verantwoordelijk zijn tegenover beide Kamers der Staten-Generaal. De leden van deze beide Kamers hebben dus tot taak het beleid van een minister te beoordelen en hem tot verantwoording te roepen, indien zij menen, dat dit beleid verkeerd is geweest. In de algemene vergadering bestaat de gelegenheid het beleid der beide Kamerfracties te bespreken. Ook deze fracties

ontvangen nimmer enige opdracht. Men kan de mening der fracties over bepaalde zaken vragen, critiek uiten of wensen naar voren brengen. Een oordeel over de leden der fractie kan men slechts één maal in de vier jaar geven, wanneer de Tweede Kamerverkiezing op handen is. Men heeft dan het recht om bij het samenstellen der kandidatenlijsten bezwaren tegen bepaalde kandidaten in te brengen en te doen uitkomen, waarom men hen niet meer geschikt acht om in de Kamer terug te keren.

Terugkerende tot het beleid van Minister Visser wil de Voorzitter zijnerzijds de vergadering zoveel mogelijk op de gestelde vragen antwoorden. Het bestaande onbehagen culmineert in het beleid ten aanzien van de zaak-Van der Putten. Daarnaast wordt ook omtrent enkele andere beleidspunten nadere verduidelijking gevraagd. Het starfighterbeleid heeft de generaal Couzy namens de Tweede Kamerfractie reeds dermate verhelderend toegelicht, dat de Voorzitter meent, dat dit beleid thans geen aanleiding meer zal geven om het vertrouwen in Minister Visser op te zeggen.

Verder is gesproken over het uitzenden van militairen naar Nieuw-Guinea. Hierbij is betrokken de wijze, waarop zij zijn uitgezonden, het kort geding, dat daarover door de vader van een der militairen is aanhangig gemaakt en de daarover verschenen perspublicaties. Ook dit aanhangig maken van een kort geding bewijst toch wel hoe goed het met de rechtszekerheid in Nederland gesteld is. Wanneer men als vader meent, dat een zoon niet de vereiste rechtszekerheid zal genieten, kan men dit voorleggen aan de onafhankelijke rechter. Met het uitzenden van de betrokken militair is gewacht, totdat de rechter zijn uitspraak had gedaan. Hierin ligt toch wel een duidelijk bewijs, dat wij in Nederland in een heel goede rechtsstaat leven. In critieken hierop is gezegd, dat had moeten worden voorkomen, dat deze jongeman anders werd behandeld dan de andere militairen. Gesteld, dat de Minister dat inderdaad zou hebben gedaan, dan zou dit weer aanleiding zijn geweest tot ernstige bezwaren tegen het beleid van de Minister.

De chartervluchten zijn misschien niet allemaal even beleidsvol geregeld. De Voorzitter heeft geen inzicht in wat zich ten aanzien van deze kwestie binnenskamers heeft afgespeeld. Toch wil hij er de vergadering op wijzen, dat bij deze vluchten niet alleen het ministerie van Defensie, doch ook dat van Buitenlandse Zaken was betrokken. Men moet dus wel een beetje voorzichtig zijn met alle critiek alleen op Minister Visser af te schuiven.

Het beleid van Minister Visser - zo gaat de Voorzitter verder - zou nooit in opspraak gekomen zijn als de zaak-Van der Putten er niet was geweest. Deze zaak moet goed en rustig op haar eigen mérites worden bekeken. Het gaat hierbij om twee dingen. Ten eerste om het recht van Van der Putten; ten tweede om het recht van de Minister. Van der Putten is door de Minister van Defensie ontslagen op grond van ongeschiktheid anders dan wegens ziels- en lichaamsgebreken. Tegen dit ontslag kan Van der Putten in beroep gaan bij het Ambtenarengerecht. Ook dit is wederom een bewijs welk een prima rechtsstaat Nederland is. Vroeger moest men in dergelijke gevallen een adres tot de Kamer richten, een enkele maal werd er ook wel genoegdoening verkregen. De ambtenaren waren helemaal niet tevreden met deze gang van zaken en hebben er jarenlang, tot 1928, voor geijverd om een betere rechtsgang te verkrijgen. In dat jaar hebben zij het recht verkregen als er een beslissing was genomen, waarvan zij meenden, dat deze ten onrechte was

gevallen, deze te kunnen voorleggen aan de ambtenarenrechter. Tegen de uitspraak van deze rechter is beroep mogelijk. Hiermede hebben de ambtenaren een prima rechtsgang verkregen en men behoeft dan ook in het geheel niet bevreesd te zijn, dat Van der Putten geen recht zal vinden. Wanneer de ambtenarenrechter tot de uitspraak komt, dat er geen reden tot ontslag bestaat, wordt het ontslag nietig verklaard en zal Van der Putten hiermede zijn recht hebben gekregen.

Het beleid van de Minister staat ter beoordeling van de Staten-Generaal. Wanneer er één fractie is geweest, die in dit opzicht het nodige heeft gedaan om deze zaak ter beoordeling in de Kamer te krijgen, dan is het juist de V.V.D.-fractie geweest. Anders zou er misschien niemand in de Kamer over hebben gesproken. Bij de algemene politieke beschouwingen en bij de behandeling van de begroting van Defensie is het beleid in de zaak Van der Putten ter sprake gebracht en werd de wens uitgesproken, dat de Minister de Kamer een nota hierover zou doen toekomen. Deze nota, vergezeld van 121 vertrouwelijke bijlagen, heeft de Minister inmiddels overgelegd. De Voorzitter kan begrijpen, dat de Minister deze bijlagen voorschijns als vertrouwelijk beschouwd wil zien. Er moet echter wel een zo volledig mogelijke openbaarheid worden verkregen. Wanneer de Kamer van oordeel zou zijn, dat van de vertrouwelijke bijlagen een en ander in de openbaarheid zou moeten worden gebracht, dan is de Minister bereid om daarover overleg te plegen.

Wat gaat er nu met deze nota gebeuren - zo vervolgt de Voorzitter. Spreker heeft de nota vier-à vijfmaal gelezen en meent, dat men, als men de stukken niet volledig kent, uitermate voorzichtig moet zijn met wat in de persorganen wordt gepubliceerd. Zo worden in een persorgaan brieven afgedrukt, welke in het bezit zijn van de heer Van der Putten, waarin deze een hoogst bekwaam technisch ambtenaar wordt genoemd en welke brieven door de Minister niet bij de bijlagen zijn overgelegd. Maar deze brieven hebben niets met de zaak te maken. Of de heer Van der Putten wel of niet technisch bekwaam is speelt in deze zaak geen rol. Het gaat erom, of hij in teamverband weet te werken en daarvoor geschikt is. Wanneer nu dat bepaalde persorgaan die brieven publiceert, die met de zaak zelf niets te maken hebben, dan lijkt dit naar de letter wel de waarheid, maar het is toch een voorstelling van zaken, die volstrekt in strijd is met de waarheid. De lezers komen hiervan onder de indruk en hebben hun oordeel dan al klaar: "die man is volkomen geschikt en wordt dan zo maar ontslagen." De Voorzitter komt niet zo gauw tot een conclusie en wacht liever eerst het onderzoek af. Bij dit onderzoek spelen tal van zaken een rol, waarvan vele nog uit Indonesië dateren. Zaken, waarover als het enigszins mogelijk is opheldering moet worden verkregen. Wanneer de Minister nu in de Kamer zegt, dat hij geen oordeel over zijn ambtsvoorgangers wil uitspreken, dan acht de Voorzitter dit juist, want dit oordeel ligt op de weg der Staten-Generaal. Daarom heeft de Minister in zijn nota alleen de feiten weergegeven en staat het aan de Kamer deze te onderzoeken.

Terugkerende tot dit onderzoek wijst de Voorzitter erop, dat van het begin af door de V.V.D.-fractie is betoogd, dat het wenselijk zou zijn de nota van Minister Visser te stellen in handen van een bijzondere Kamercommissie, teneinde deze nader te onderzoeken en hieromtrent aan de Kamer verslag uit te brengen. In soortgelijke gevallen komt het herhaaldelijk voor, dat een Kamercommissie de Kamer inlichtingen verstrekt. Kan de Kamer zich met het door de commissie uitgebrachte rapport verenigen, dan dankt zij de Minister voor de verstrekte gegevens. Ook komt het voor, dat zij aan een rapport een bepaalde conclusie verbindt. Spreker heeft zich in dit verband afgevraagd, of een gewone Kamercommissie in deze zaak wel in voldoende mate een onderzoek zou kunnen instellen. Het geval is namelijk, dat iedere Kamercommissie personen kan horen, doch dat het geheel is overgelaten aan het vrijwillig inzicht van degenen, die voor zulk een verhoor worden opgeroepen, of zij al dan niet daaraan gevolg willen geven en inlichtingen willen verstrekken. Maar een door de Kamer ingestelde enquêtecommissie kan iemand onder ede horen en zij kan iemand ook dwingen te komen. Juist daarom heeft de Voorzitter de gedachte geopperd om aan de tot dit onderzoek in te stellen Kamercommissie enquêtebevoegdheid te verlenen. Het Seniorenconvent der Kamer heeft tenslotte besloten de Kamer voor te stellen de nota met de daarbij gevoegde bijlagen te stellen in handen van een bijzondere commissie, teneinde deze te onderzoeken en de Kamer te adviseren over de te volgen procedure. Aan deze commissie is voorts opgedragen haar aandacht te schenken aan de vraag, of ten aanzien van bepaalde onderdelen een parlementaire enquête zou dienen te worden ingesteld. Volgens de Enquêtetwet moet het houden van een parlementaire enquête door enkele leden der Kamer worden verzocht, waarbij moet worden aangegeven welke onderwerpen men aan een enquête wil onderwerpen. Uit deze gang van zaken blijkt wel volkomen duidelijk, dat de Kamer al haar aandacht aan deze zaak zal geven. Zo er echter één fractie is, die er haar best voor heeft gedaan een zo volledig mogelijk onderzoek te verkrijgen, dan is het toch wel de V.V.D.-fractie geweest.

De Voorzitter wil er de vergadering nog eens op wijzen, dat zo goed als Van der Putten zijn recht heeft, ook de Minister zijn recht moet hebben. Er zijn er echter in Nederland, die de Minister dit recht willen betwisten. Spreker zal er echter in de Kamer pal voor staan, dat ook de Minister zijn recht krijgt. Hij verwijst hierbij naar de destijds zo geruchtmakende zaak-Meulenbelt. Hierbij waren twee socialistische ministers betrokken, de heer Samkalden, toenmalig Minister van Justitie en de heer Suurhoff, toenmalig Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid. Deze zaak werd, nadat door een lid der Kamer hieromtrent vragen waren gesteld, in handen gesteld van de gecombineerde vaste Kamercommissies voor Justitie en Sociale Zaken en Volksgezondheid. Van deze gemengde commissie is spreker voorzitter geweest. Bij het onderzoek in deze affaire is komen vast te staan, dat van alle in de pers aangevoerde bewijzen en beschuldigingen niets is overgebleven. Toch blijft datzelfde persorgaan maar steeds schrijven als zou er in de behandeling van de affaire-Meulenbelt iets niet hebben gedeugd. Datzelfde persorgaan heeft nu de schaamteloosheid te schrijven: "Prof. Oud solliciteert naar clementie van de P.v.d.A.



Ik ben zo vriendelijk geweest in de zaak-Meulenbelt, zijn jullie dat nu ook in de zaak-Visser." De Voorzitter stelt er prijs op nog eens goed en duidelijk te zeggen, dat men zich in Nederland ten aanzien van de rechtspraak nergens bezorgd over behoeft te maken.

Dat persorgaan, dat altijd maar schrijft als zou er iets niet mee in orde zijn, ondermijnt het gezag van de regering, het gezag van de gerechtelijke machine, het gezag van de volksvertegenwoordiging. Wanneer men het gezag van de volksvertegenwoordiging ondermijnt, ondermijnt men de eigen zeggenschap en democratie.

De Voorzitter besluit zijn betoog met de woorden, dat hij zich over de houding van de Partij geen ogenblik bezorgd heeft gemaakt, omdat hij de Partij veel te goed kent en weet welk een band van vertrouwen er tussen Hoofdbestuur, Kamerfracties en de verschillende partijgeledingen is ontstaan in de veertien jaren van samenwerking. Spreker was er daarom zeker van, dat zij allen als één man achter hem zouden staan.

Vervolgens richt de Voorzitter een woord van hartelijke dank tot de afdeling Leeuwarden. De door haar bereide ontvangst is boven alle lof verheven. De vergadering heeft kunnen merken, dat het een goede gedachte is geweest deze keer naar de Friese hoofdstad te komen. De aanwezigen zullen dan ook naar huis gaan met de beste herinneringen zowel aan deze algemene vergadering als aan Leeuwarden.

Nadat de Voorzitter dan de vergadering voor gesloten heeft verklaard, danken de aanwezigen hem staande met een daverend applaus voor zijn woorden.